

Lietuvos kultūros tarybos programa
„Kultūros srities bendrieji tyrimai“

**TYRIMO „KULTŪROS POLITIKOS
KAITA 2010–2014 M.: STRATEGINIŲ
PRIORITETŲ IR ĮGYVENDINIMO
PRIEMONIŲ DERMĖ“ (I ETAPAS)
ATASKAITA**

Skirta: Lietuvos kultūros tarybai

2014 m. gruodžio mėn. 28 d.

Parengė:

Elona Bajorinienė

Ieva Kuizininė

Kornelijus Platelis

Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė

TURINYS

1. Įvadas.	3
2. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.	4
3. Tyrimo metodika ir eiga.	5
4. Nacionalinių strateginių dokumentų, įtvirtinančių kultūros politikos kaitos modelį, ir ES kultūros strateginių prioritetų pirminė palyginamoji analizė.	6
5. Kultūros politikos įgyvendinimo priemonių atitikimo strateginiams prioritetams ir dinamikos pirminė analizė.	17
6. 2013–2014 m. kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo proceso eigos vertinimas.	32
7. Pirminės išvados dėl kultūros politikos strateginių prioritetų įgyvendinimo ir dermės su finansavimo mechanizmais ir priemonėmis.	44
8. Rekomendacijos.	50
9. Šaltiniai ir literatūra.	52
10. Priedai.	55

1. ĮVADAS

2010 – 2014 m. reikšmingai atnaujintas Lietuvos kultūros politikos modelis, siekiant įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį. Strateginiai kultūros politikos kaitos prioritetai apibrėžti Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 10 d. nutarimu Nr. XI-977 patvirtintose Lietuvos kultūros politikos gairėse (Žin., 2010, Nr. 80-4152) ir Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 patvirtintoje Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“. Aptariamoju laikotarpiu nacionalinės kultūros politikos kaitai didelį poveikį taip pat darė reikšmingi ES dokumentai bei tyrimai dėl kultūros ekonomikos, kultūros poveikio kūrybiškumui, kultūros įnašo įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ ir kt. Vienas svarbiausių kultūros politikos atnaujinimo uždavinių – kultūros politikos modelio demokratizavimas, atskiriant politikos formavimą ir įgyvendinimą, plėtojant kultūros savireguliaciją bei Mokslo tarybos pavyzdžiu įsteigiant Kultūros tarybą – įgyvendintas 2013 m. Kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo proceso pirmasis etapas užbaigtas 2014 m., Lietuvos kultūros tarybai pradėjus visa apimtimi vykdyti kultūros projektų konkursinio finansavimo veiklas. Remiantis LKT viešai pateiktais rezultatais ir jų pirmaisiais vertinimais, paaiškėjo, kad kultūros valdymo demokratizavimas susidūrė su proceso organizavimo bei įgyvendinimo sunkumais. Siekiant identifikuoti jų priežastis ir galimus sprendimų būdus, parengtas dviejų etapų 2010 – 2014 m. kultūros politikos kaitos procesų tyrimų ir vertinimo projektas.

2. TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tyrimo tikslas – įvertinti 2010 – 2014 m. kultūros politikos kaitos procesus strateginių prioritetų ir įgyvendinimo priemonių dermės aspektu. Iki šiol valstybės institucijų užsakymu ar nepriklausomų organizacijų iniciatyva Lietuvoje atliktuose tyrimuose nebuvo bandoma iširti ir įvertinti kultūros politikos kaitos sisteminiu požiūriu.

Įgyvendinant šio tyrimo tikslus, numatyti du tyrimo etapai. I etapu siekta atlikti pirminę su kaitos įgyvendinimo procesais susijusių dokumentų analizę ir pateikti pirminę palyginamąją analizę. Šiuo tikslu suformuoti svarbiausi uždaviniai:

1. atlikti nacionalinių strateginių dokumentų, įtvirtinančių kultūros politikos kaitos modelį, ir ES kultūros strateginių prioritetų pirminę palyginamąją analizę;
2. atlikti nacionalinės kultūros politikos įgyvendinimo priemonių atitikimo strateginiams prioritetams pirminę analizę;
3. atlikti 2013–2014 m. kultūros formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo proceso eigos vertinimą;
4. identifikuoti esminius iššūkius, privalumus ir apribojimus, plėtojant valdymo demokratizavimo ir finansavimo tobulinimo modelį;
5. pristatyti rekomendacijas dėl kultūros politikos strateginių prioritetų ir įgyvendinimo priemonių dermės su valdymo demokratizavimo ir finansavimo mechanizmais, siekiant optimizuoti 2015 – 2016 m. prioritetinių veiklų rėmimą ir jų priemones.

3. TYRIMO METODIKA IR EIGA

Teisės aktų, viešai prieinamų duomenų (veiklą reglamentuojančių dokumentų, ataskaitų, planų, gairių ir kt.) ir kitų šaltinių lyginamoji analizė. Atliekant I etapo tyrimą labiau remtasi ES ir nacionalinių strateginių kultūros politikos dokumentų analize, 2012 – 2014 m. LRKM veiklos planų ir rezultatų analize, 2013–2014 m. Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuotų projektų dinamikos analize ir interviu su už Lietuvos kultūros politikos įgyvendinimą atsakingais specialistais. 2014 m. rugpjūčio 14 – spalio 14 d. taip pat buvo renkama tyrimui svarbi viešai neskelbiama medžiaga (2013 m. KRF lėšomis finansuotų priemonių ataskaitos, 2014 m. KRF lėšomis finansuojamų priemonių konkursų rezultatai), atliekami interviu. 2014 m. spalio 14 d. – lapkričio 30 d. tyrimo grupė vykdė surinktos medžiagos analizę. Jos pagrindu parengta tyrimo ataskaita ir suformuotos rekomendacijos.

4. NACIONALINIŲ STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ, ĮTVIRTINANČIŲ KULTŪROS POLITIKOS KAITOS MODELĮ, IR ES KULTŪROS STRATEGINIŲ PRIORITETŲ PIRMINĖ PALYGINAMOJI ANALIZĖ

KULTŪROS POLITIKOS FORMAVIMAS: TEISINĖ BAZĖ IR STRATEGINIAI PRIORITETAI

ES kultūros darbotvarkė

Svarbiausi dokumentai:

- Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2
- Europos Komisija. Lisabonos strategijos vertinimo dokumentas. 2010-02-02, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_lt.pdf
- The Economy of Culture in Europe. Study prepared for the European Commission. KEA.2006, http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf
- Europos Komisijos strategija „Europa 2020“. 2010-03-03, <http://eur-lex.europa.eu>
- Europos Komisijos komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę. 2007-05-10, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0242>
- Europos Tarybos rezoliucija dėl Europos kultūros darbotvarkės. 2007-11-16 (2007/C 287/01), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/>
- Europos Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvados dėl 2011 – 2014 m. darbo plano kultūros srityje. 2010-12-02 (2010/C 325/01), [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202(01)&from=EN)
- Programa „Kūrybiška Europa“, http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm
- Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States on a Work Plan for Culture (2015 – 2018), <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16094-2014-INIT/en/pdf>
- <http://www.asoulforeurope.eu>

Konsoliduotoje Europos Bendrijos steigimo sutartyje, prie kurios 2004 m. prisijungė Lietuvos Respublika drauge su kitomis naujomis ES valstybėmis narėmis, kultūra nėra priskiriama Bendrijos veiklos sritims, kurios įvardijamos sutarties 3 straipsnyje. Kultūrai galioja Bendrijos sutarties 5 straipsnyje formuluojamas subsidiarumo principas, pagal kurį „Bendrija imasi veiksmų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinai kompetencijai, tik tada ir tokia apimtimi, kai siūlomo veiksmo tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti, o Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali juos pasiekti geriau.“ Kitaip tariant, nors kultūros srities reguliavimas nepriklauso ES kompetencijai, ši gali imtis **papildomų** veiksmų, skatinamųjų priemonių („išskyrus bet kokį valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų derinimą“, 151 str.), teikti rekomendacijas, kai vienos šalies veiksmų nepakanka siekiant bendrų tikslų.

Kultūros sričiai Bendrijos sutartyje skiriamas 151 straipsnis, kuriame deklaruojamas požiūris į kultūros sritį ir apibrėžiamos veiksmų kryptys:

1. „Bendrija prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, gerbdama jų nacionalinę ir regioninę **įvairovę** ir kartu išskeldama **bendrą kultūros paveldą**.
2. Bendrija veikia siekdama skatinti valstybes nares **bendradarbiauti**, o prireikus – paremti ir papildyti jų veiklą šiose srityse:
 - Europos tautų kultūros ir istorijos geresnio pažinimo ir populiarinimo,
 - europinės reikšmės kultūros paveldo išsaugojimo ir apsaugos,
 - nekomercinių kultūrinių mainų,
 - meninės ir literatūrinės kūrybos, įskaitant audiovizualinę sritį.
3. Bendrija ir valstybės narės skatina bendradarbiavimą kultūros srityje **su trečiosiomis šalimis** ir kompetentingomis **tarptautinėmis organizacijomis**, ypač su Europos Taryba.
4. Bendrija į kultūros aspektus atsižvelgia imdamasi veiksmų pagal kitas šios Sutarties nuostatas, visų pirma siekdama gerbti ir skatinti savo kultūrų įvairovę.“
5. Kad padėtų pasiekti šiame straipsnyje minėtus tikslus, Taryba:
 - „spręsdama 251 straipsnyje nurodyta tvarka ir pasikonsultavusi su Regionų komitetu, priima skatinamąsias priemones, išskyrus bet kokį valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų derinimą. Veikdama 251 straipsnyje nurodyta tvarka, Taryba visais atvejais sprendžia vieningai,
 - vieningai spręsdama Komisijos pasiūlymu teikia rekomendacijas.“

Kultūra kaip sritis minima ir kituose Bendrijos sutarties punktuose. Aptariant Konkurencijos taisyklės ir valstybės teikiamos pagalbos atvejus postuluojama, kad „Bendrajai rinkai neprieštaraujančia gali būtų laikoma (...) pagalba, skirta kultūrai remti ir paveldui išsaugoti, jei tokia pagalba prekybos sąlygų ir konkurencijos Bendrijoje nepaveikia taip, kad prieštarautų bendram interesui“ (87 str. 3d dalis).

Įvardijant bendros prekybos politikos principus (133 str.), minimi intelektualinės nuosavybės komerciniai aspektai, susitarimai, susiję su prekyba kultūros ir audiovizualinėmis paslaugomis. Tokie susitarimai „priklauso bendrai Bendrijos ir jos valstybių narių kompetencijai. (...) deryboms dėl tokių susitarimų reikia bendro valstybių narių sutarimo. Taip derybomis pasiektus susitarimus sudaro Bendrija ir valstybės narės kartu“.

2000 m. sukurtos Lisabonos strategijos tikslai, ES konkurencingumo globaliame pasaulyje formulavimas atkreipė dėmesį į vadinamąsias „minkštąsias“ galias, įvedė į politinį žodyną žinių ekonomikos terminą, „raktiniais žodžiais“ tapo inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra. Lisabonos strategijai akivaizdžiai nepasiekus keliamų tikslų darbo jėgos užimtumo, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros srityse, 2010 m. Europos Komisija pristatė naują ES plėtros perspektyvą „Europa 2020“. Žinių ekonomiką pakeitė socialinės ekonomikos rinkos vizija. Formuluojant naujus pažangaus, tvaraus ir integruoto Europos augimo prioritetus, pirmą kartą į strateginius Bendrijos siekius įtraukti veiksmai švietimo srityje. Taip pat numatyti bendros strategijos įgyvendinimo bei priežiūros mechanizmai, kurių stokojo Lisabonos strategija.

Tarp šių dviejų strategijų priėmimo itin suaktyvėjo ES kultūros laukas. Iš kilo pilietinė platforma „A Soul for Europe“ (Europos dvasia), per 2004-2014 m. surengusi šešias aukščiausio politinio lygmens tarptautines konferencijas, kuriose įvairiais pjūviais diskutuojamas kultūros vaidmuo Europos Bendrijos projekte bei globaliame kontekste. Sparčiai kūrėsi ir konsolidavosi įvairios tarptautinės tinklinės kultūros organizacijos bei kūrybinės platformos. Jos vienijo tūkstančius įvairių šalių kultūros reprezentantų pagal sritis ir interesus, ir buvo pripažintos kaip autoritetingas ES piliečių balsas. Pradėtos finansiškai remti jų iniciatyvos, jos aktyviai dalyvauja įvairiuose konsultaciniuose ES forumuose ir gina kultūros interesus, kai rengiami bendrieji ES dokumentai.

Didžiulį rezonansą sukėlė Europos Komisijos užsakymu atliktas kultūros ekonomikos tyrimas (The Economy of Culture in Europe. Study prepared for the European Commission. KEA.2006 http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf), atskleidęs iki tol ne(i)vertintą srities potencialą kuriant ES pridėtines ekonomines ir socialines vertes, kultūros sektoriaus indėlį į daugiatautės ES bendruomenės socialinę sanglaudą, bet ir nurodęs kultūros statistikos rinkimo ir palyginamumo problemas. Naujo, sparčiau nei kiti ekonomikos sektoriai augančio kultūrinių ir kūrybinių industrijų sektoriaus iškilimas, verslumo idėjų skaida ir skatinimas visuose sektoriuose, įskaitant švietimą ir kultūrą, įtvirtino kūrybiškumą kaip naują politinių darbotvarkių raktažodį. Jis įtrauktas ir į naujos kartos ES kultūros programos pavadinimą „Kūrybiška Europa“. Tuo pat metu tarpšritinis bendradarbiavimas, atvedęs kultūrą į ekonomikos

sektorius (medijos, turizmas, leidyba, kt.), kuriems galioja ES reglamentai, pačiai kultūrai, ypač nedaug gyventojų turinčiose šalyse, kelia naujus prisitaikymo prie rinkos iššūkius.

Įvertindama suaktyvėjusį ES mastu kultūros sektorių, 2005 m. priimtos UNESCO Konvencijos dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo nuostatas (http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html), pripažindama, kad „kultūra ir kūrybiškumas yra svarbūs asmeninio tobulėjimo, socialinės sanglaudos, ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo, inovacijų ir konkurencingumo skatinimo veiksniai“ Europos Taryba 2007 m. lapkričio 16 d. priėmė rezoliuciją dėl Europos kultūros darbotvarkės (2007-11-16 priimta Europos Tarybos rezoliucija dėl Europos kultūros darbotvarkės Nr. 2007/C 287/01; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/>), kurioje buvo įvardyti 3 nauji strateginiai tikslai kultūros srityje:

- a) „kultūrų įvairovės ir kultūrų dialogo skatinimas;
- b) kultūros, kaip kūrybiškumo katalizatoriaus, propagavimas įgyvendinant Lisabonos strategiją dėl augimo, užimtumo, inovacijų ir konkurencingumo;
- c) kultūros, kaip vieno iš esminių Sąjungos tarptautinių santykių elementų, propagavimas“.

Šie trys strateginiai tikslai, savo ruožtu, skirstomi į kitus konkrečius tikslus:

A. „SKATINANT KULTŪRŲ ĮVAIROVĘ IR KULTŪRŲ DIALOGĄ:

- skatinamas menininkų ir kitų kultūros specialistų judumas;
- remiamas kultūros paveldas, pirmiausia sudarant palankesnes sąlygas kolekcijų judumui ir skatinant skaitmeninimo procesą, siekiant visuomenei sudaryti daugiau galimybių naudotis įvairiomis kultūrų ir kalbų raiškos formomis;
- skatinamas tvarus kultūrų dialogas, padedantis stiprinti europinę tapatybę, pilietiškumą ir socialinę sanglaudą, be kita ko, plėtojant piliečių tarpkultūrinę kompetenciją.

B. PROPAGUOJANT KULTŪRĄ, KAIP KŪRYBIŠKUMO KATALIZATORIŲ:

- skatinama geresnė kultūros ir švietimo sinergija, pirmiausia skatinant švietimą meno srityje ir aktyvų dalyvavimą kultūros veikloje, siekiant plėtoti kūrybiškumą ir diegti inovacijas;
- remiami mokymo pajėgumai vadybos, verslo ir verslumo srityse, kurie būtų konkrečiai pritaikyti kultūros ir kūrybinės veiklos sričių specialistams;
- skatinama kurti kultūros ir kūrybinės pramonės, įskaitant audiovizualinį sektorių, plėtojimui palankią aplinką, tokiu būdu kuo geriau išnaudojant jų potencialą, ypač MVI potencialą, visų pirma geriau pasinaudojant esamomis programomis bei iniciatyvomis

ir skatinant kultūros sektoriaus bei kitų sektorių kūrybines partnerystes, be kita ko, įgyvendinant vietos ir regionų vystymosi procesą.

C. PROPAGUOJANT KULTŪRĄ, KAIP VIENĄ IŠ TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ ESMINIŲ ELEMENTŲ:

- stiprinamas kultūros vaidmuo ES tarptautiniuose santykiuose ir vystymosi politikoje;
- propaguojama UNESCO konvencija dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo bei prisidedama prie jos įgyvendinimo tarptautiniu lygiu;
- skatinamas ES valstybių narių ir trečiųjų šalių kultūrų dialogas bei pilietinių visuomenių sąveika;
- skatinamas tolesnis ES valstybių narių ir trečiųjų šalių kultūros įstaigų trečiosiose šalyse, įskaitant kultūros institutus, bendradarbiavimas, įskaitant bendradarbiavimą su partneriais šiose šalyse.“

Europos kultūros darbotvarkės įgyvendinimo ėmėsi Europos Komisija, vadovaudamasi vadinamuoju atviro koordinavimo metodu, pagal kurį valstybių narių dalyvavimas atitinkamuose veiksmuose ir procedūrose yra savanoriškas ir, laikantis kultūros sričiai galiojančio subsidiarumo principo, neturi teisinės galios.

Europos kultūros dienotvarkės įgyvendinimas buvo suskaidytas į du etapus: 2008 – 2010 m. ir 2011 – 2014 m. Pastarųjų ketverių metų darbo planą sudarė 6 prioritetai:

1. „kultūrų įvairovės, kultūrų dialogo ir integracinio poveikio skatinimas;
2. parama kultūros ir kūrybos pramonei;
3. gebėjimų ir judumo skatinimas;
4. kultūros paveldo apsauga ir skatinimas, įskaitant kolekcijų judumą;
5. kultūros išorės santykių srityje skatinimas;
6. kultūros statistikos plėtra“.

Europos Taryba palankiai įvertino 2011 – 2014 m. darbo planą, patvirtino darbo grupių steigimą ir numatė stebėsenos procedūras. (Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvados dėl 2011 – 2014 m. darbo plano kultūros srityje (2010/C 325/01). Įvertinus šio periodo ataskaitą, Europos kultūros darbotvarkei planuojamas naujas etapas.

Apibendrinimas: bendros gairės ES lygiu valstybėms narėms nekliudo nustatyti savo nacionalinės kultūros politikos tikslus ir jų siekti. ES lygiu įvardijami kultūros darbotvarkės tikslai turėtų tapti lanksčiu pagrindu, kuris padėtų ateityje orientuoti veiksmus kultūros srityje (iš Europos Tarybos rezoliucijos dėl Europos kultūros darbotvarkės Nr. 2007/C 287/01).

Nacionalinis lygmuo

Svarbiausi dokumentai (chronologine tvarka):

- Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, patvirtintos 2010-06-30 LR Seimo nutarimu Nr. XI-997.
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta 2012-05-15 LR Seimo nutarimu Nr. XI-2015.
- 2010-2014 m. LR vyriausybės programos ir prioritetai.
- LR Lietuvos kultūros tarybos įstatymas, priimtas 2012-09-18 LR Seimo nutarimu Nr. XI-2218.
- LR kultūros rėmimo fondo pakeitimo įstatymas, priimtas 2012.09.18 LR Seimo nutarimu Nr. XI-2219.
- Lietuvos kultūros tarybos 2014 metinis veiklos planas (įgyvendinimo lygmuo).

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės buvo pateiktos LR Seimui svarstyti 2009 m. išrinktos prezidentės D. Grybauskaitės iniciatyva. Svarbiausias jų tikslas – suteikti naują impulsą kultūros politikos procesams Lietuvoje po to, kai 2001-05-14 LR Vyriausybės nutarimu Nr. 542 priimtos „Lietuvos kultūros politikos nuostatos“ (<http://www.epaveldas.lt/documents/10165/19809/4.pdf>) nedavė apčiuopiamų rezultatų, nes nebuvo susietos su realiu įgyvendinimo planu.

Tai, kad naujas Lietuvos kultūros politikos kaitos gaires 2010-06-30 patvirtino aukštesnio lygmens institucija LR Seimas

(http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377620&p_query=&p_tr2), o ne LR Vyriausybė, leido tikėtis tvirtesnių priimto sprendimo vykdymo tęstinumo garantijų.

Lietuvos kultūros politikos gairėse numatyta 10 veiklos krypčių, tarp jų siekis „reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant savireguliacijos principą“ ir įsteigiant Lietuvos kultūros tarybą.

Apibendrinimas: „Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės“ nuo 2010 m. yra pagrindinis kultūros politikos dokumentas šalyje, numatantis jos raidos kryptis. Su šio dokumento nuostatomis turi koreliuoti įvairių Vyriausybių formuluojami nacionalinės kultūros politikos tikslai, uždaviniai ir įgyvendinimo priemonės.

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“

Pirmoji iš trijų Pažangos strategijos sričių greta *sumanios ekonomikos* ir *sumanaus valdymo* įvardijama **sumani visuomenė**, kurią apibūdina veiklumas, solidarumas ir nuolatinis

mokymasis. „Vaizduotė, kūrybiškumas ir kritinis mąstymas vertinami kaip svarbūs šalies ištekliai ir yra ugdomi nuo mažens visą gyvenimą. (...) **Kultūra** kiekvieno visuomenės nario gyvenime užima ypač svarbią vietą. Ji suprantama ne tik kaip muziejų, parodų ar teatrų lankymas, bet ir daug plačiau – kaip visuomenės savivokos ir saviraiškos kultūra, kurianti pridėtinę vertę įvairiose visuomenės gyvenimo srityse.“

Apibūdinant slinktį link veiklios visuomenės, kaip viena esminių pokyčio iniciatyvų, įvardijamas siekis „plėtoti **aukštos kokybės kultūros** paslaugas visoje šalyje, siekiant užtikrinti kultūros įvairovę ir jos prieinamumą. Skatinti kultūros ir įvairių gyvenimo sričių partnerystę, panaudojant kūrybos produktus ir kultūros paslaugas“.

Įvardijant solidarios visuomenės bruožus, kalbama apie lituanistinį ugdymą, siekį „ugdyti Lietuvos kultūrinę ir politinę savivoką, formuojant autentišką istorijos politiką, skatinant **tautinės tapatybės** svarstymą viešojoje erdvėje, išryškinant pozityvias istorines patirtis. Stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, skatinant įvairių rūšių kultūrinę ir meninę raišką, atnaujinant nacionalines kultūros, švietimo programas ir viešų valstybinių renginių repertuarą bei simboliką ir užtikrinant kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms“.

Kuriant nuolat besimokančią visuomenę kalbama apie būtinybę „formuoti turtingą kultūrinę terpę, investuojant į **viešųjų kultūros institucijų plėtrą ir jų integraciją**, skatinant visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose. Sudaryti sąlygas kultūros dinamiškumui, ypač skatinant tarptautinius kultūrinius mainus ir tarptautinį kūrėjų judumą. Didinti kultūros sklaidą Lietuvoje ir užsienio valstybėse, ypatingą dėmesį skiriant kultūros paveldo ir šiuolaikinio kultūros turinio skaitmeninimui“ (<http://www.lietuva2030.lt/images/stories/2030.pdf>).

Vis dėlto analizuojant Valstybės pažangos tarybos organizuojamus forumus bei naujausius metinius (2013 ir 2014 m.) pažangos darbus, skelbiamus strategijai skirtoje interneto svetainėje, akivaizdu, kad dėmesys kultūros problematikai slopsta. 2013 m. darbai apsiriboja stebėseną (iš 23 objektų su kultūra susiję 2), 2014 m. iš 14 darbų vienas iš dalies susijęs su kultūros sektoriumi (kalbant apie vaikų kūrybiškumo ir inovatyvaus mąstymo skatinimo programas), o tarp stebėsenos objektų kultūros laukas neminimas.

Apibendrinimas: kultūra, jos plėtra ir sąveika su kitomis visuomenės gyvenimo sritimis strategijoje „Lietuva 2030“ įvardijama kaip horizontalus prioritetas formuluojant vieną iš trijų pamatinių siekių – ugdyti sumanią visuomenę, tačiau dėmesys įgyvendinimo priemonėms, susijusioms su kultūros sektoriumi, kaip ir visos strategijos įtvirtinimu, slopsta.

2010 – 2014 m. LR vyriausybių programos ir prioritetai

2010 – 2014 m. laikotarpiu veikė 2 LR Vyriausybės – penkioliktoji (2008-12-09 – 2012-12-13), vadovaujama Ministro pirmininko V. Kubiliaus (LR kultūros ministras R. Vilkaitis, nuo 2010-07-02 – A. Gelūnas) ir šešioliktoji (nuo 2012-12-14), vadovaujama Ministro pirmininko A. Butkevičiaus (LR kultūros ministras – Š. Birutis).

Penkioliktosios vyriausybės programoje, patvirtintoje LR Seimo nutarimu 2008 m. gruodžio 9 d. Nr. XI-52, formuluoti šie kultūros politikos strateginiai tikslai:

- „sugrąžinti Kultūros ministerijai lyderės, inicijuojančios ir koordinuojančios nacionalinius kultūros projektus ir iniciatyvas, vaidmenį;
- pasikliauti humanistine Vakarų kultūros tradicija – tobulinti tautinio ir pilietinio ugdymo programas;
- sukurti modernios valstybės ir tautos tapatybės formavimo modelį integruojant kultūros ir švietimo politikos tikslus; Lietuvos įvaizdžio kūrimas – neatsiejama šios bendrosios strategijos dalis“ (http://www.lrvk.lt/bylos/vyriausybes/15-vyr-dok/15_vyr_programa.pdf).

Vyriausybės programos Kultūros politikos skyriuje **atsiranda konceptualiai nauji skyriai** „Lietuva globaliame pasaulyje“, „Kūrybinė pramonė“, „Institucinis Kultūros ministerijos stiprinimas“ (turimas omeny tarpsektorinis bendradarbiavimas su Ūkio ministerija). Ir greta – tradicinės dalys: „Profesionalus menas ir kultūra“, „Mėgėjų menas“, „Kultūros paveldas“, „Kultūra visiems“, „Kultūros finansai“.

Šešioliktos vyriausybės programoje, patvirtintoje 2012 m. gruodžio 13 d. LR Seimo nutarimu Nr. XII-51, išskiriama 12 neatidėliotinų prioritetų, tarp jų – nė vieno susijusio su kultūros lauku (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761). Tačiau Kultūros politikai skirtame Vyriausybės programos IX skyriuje pirmiausiai (p. 229) **deklaruojamas siekis įgyvendinti Lietuvos kultūros politikos kaitos gaires**. Toliau seka punktai:

„230. Sukursime Lietuvos kultūros plėtros ilgalaikę strategiją ir sudarysime jos įgyvendinimo priemonių planą. Įtvirtinsime kultūros ir meno sektoriaus finansavimą kaip lemtingai svarbų saugant ir puoselėjant nacionalinės tapatybės pagrindus, be kurių valstybė ir visuomenė negali egzistuoti ir kurti savo ateities. Sieksime, kad kultūra, daranti tiesioginę įtaką ekonomikai ir valstybės politikai, būtų deramai finansuojama, o skiriamos kultūrai biudžeto lėšos būtų naudojamos racionaliai ir skaidriai. Užtikrinsime, kad Lietuvos kultūros ir meno plėtrai teikiamas valstybės rėmimas būtų didinamas.

231. Užtikrinsime, kad nacionalinės tapatybės pagrindus saugančioms kultūros atminties bei meno kūrimo ir sklaidos institucijoms būtų skiriamas finansavimas, būtinas šių institucijų misijoms įgyvendinti.

232. Sudarysime Lietuvos kultūros tarybą, kurios pagrindinė funkcija – skirstyti lėšas ir vertinti šių lėšų panaudojimo veiksmingumą, ir garantuosime sklandų jos darbą. Peržiūrėsime Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos funkcijas ir pertvarkysime jos struktūrą.

233. Sieksime, kad Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai būtų suteiktas tarpinstitucinio veiklos plano koordinatorės statusas, aktyviai dalyvaujant su ES struktūrinės paramos panaudojimu susijusioje veikloje.

234. Sieksime, kad kultūros ir meno sektorius nebūtų chaotiškai administruojamas ir dėl to nepatirtų dirbtinės įtampos, kad jis būtų pertvarkytas į kryptingai ir kokybiškai veiklą plėtojančią sistemą, kurioje būtų suderintas strateginis planavimas ir nuosekli, į rezultatus orientuota veikla.

235. Aktyviai įtrauksime į kultūros politikos formavimą menininkus, kultūros ir meno asocijuotas struktūras.

236. Skatinsime visuomenės kultūrinės iniciatyvas. Remsime ir populiarinsime mėgėjų kūrybą ir liaudies meną, puoselėsime dainų švenčių tradicijas.

237. Stiprinsime autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemą, šviesime visuomenę intelektinės nuosavybės apsaugos klausimais.

238. Spręsime valstybės ir jos regionų kultūros plėtros, paveldo problemas, nuolat tardamiesi su kultūros bendruomene įgyvendinsime Regionų plėtros programą.

239. Sieksime, kad būtų tinkamai įgyvendinamos valstybinės muziejų, bibliotekų, kultūros centrų modernizavimo programos, kokybiškai atnaujinama šių institucijų infrastruktūra.

240. Užtikrinsime kultūros prieinamumą visiems; remsime didžiuosiuose miestuose gyvenančius profesionalius menininkus, įgyvendinančius programas atokiausiuose regionuose, inicijuosime nemokamas muziejų ir teatrų lankymo dienas, skatinsime vaikų ir jaunimo kūrybines iniciatyvas, centrų ir klubų steigimą bei nemokamą socialiai remtinų šeimų vaikų lankymąsi šiose įstaigose.

241. Remsime žmonių laisvę ir galimybę ginti savo dvasines vertybes, apsaugosime visuomenę, jaunąją kartą nuo vis labiau įsigalinčio dvasinio degradavimo ir agresijos.

242. Saugosime ir propaguosime nacionalinės kultūros savitumą ir atvirumą kitų tautų kultūroms, atsižvelgdami į ES ir pasaulio kultūras; tobulinsime Lietuvos kultūros politikos modelį, atsižvelgdami į Lietuvos narystės ES keliamus iššūkius ir globalizacijos keliamą įtampą.

243. Didinsime efektyviai ir kokybiškai dirbančių kultūros darbuotojų motyvaciją, nuosekliai kelsime kultūros darbuotojų atlyginimus.

244. Sudarysime palankesnes galimybes valstybiniams teatrams ir koncertinėms įstaigoms pasirinkti biudžetinės ar viešosios įstaigos statusą ir derinti skiriamą dotaciją darbui apmokėti ir pastatams išlaikyti su galimybe užsidirbti iš teatro spektaklių ir koncertų naujiems projektams įgyvendinti.“

Analizuojant abiejų 2010 – 2014 m. veikusių Vyriausybių veiklos prioritetus, kurie kasmet tvirtinami Vyriausybės nutarimu, įdomu pastebėti, kad iki 2012 m. pabaigos veikusi penkioliktoji (vadovaujama MP A. Kubiliaus) vyriausybė **kultūros sektoriaus į prioritetų sąrašą neįtraukdavo**. Šešioliktoji (vadovaujama MP A. Butkevičiaus) vyriausybė, formuluodama 2013 m. ir 2014 m. veiklos prioritetus **nuosekliai mini** „kultūros prieinamumo visoms visuomenės grupėms“ didinimą (dalis IV prioriteto „Švietimo, mokslo, kultūros ir sveikatinimo politikos įgyvendinimas gerinant šių paslaugų kokybę ir prieinamumą“, LR Vyriausybės 2013 m. spalio nutarimas Nr. 931).

LR Lietuvos kultūros tarybos įstatymas

Šis įstatymas **įtvirtino esminį kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo principą**. Kultūros politikos formavimo funkcija yra numatyta LRKM nuostatuose, patvirtintuose LR Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1469, p. 1: „Kultūros ministerija **formuoja valstybės politiką**, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją **įgyvendina** kultūros ministrui pavestose valdymo srityse“.

Įstatymo 3 straipsnyje įvardijami trys Lietuvos kultūros tarybos tikslai; antrajame aiškiai įvardijama, kad kultūros politikos įgyvendinimas perduodamas Lietuvos kultūros tarybai:

- 1) „**vadovaudamasi kultūros politikos prioritetais**, sudaryti sąlygas įvairiapusei kultūros ir meno plėtrai ir sklaidai, užtikrinant racionalų ir pagrįstą skirstomų lėšų panaudojimą;
- 2) pagal kompetenciją **įgyvendinti kultūros politiką**;
- 3) analizuoti kultūros ir meno procesus, darančius įtaką kultūros politikai“.

Įstatymo 4 str. numato koku būdu dalis kultūros politikos įgyvendinimo yra perduodama Lietuvos kultūros tarybai. Greta kitų, įstatymu numatomos šios Kultūros tarybos funkcijos:

- 1) „**kultūros ministro nustatyta tvarka** finansuoja kultūros ir meno programas, projektus ir kitokias priemones;
- 2) „**vadovaudamasi Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondo įstatymu**, administruoja Kultūros rėmimo fondą.“

LR kultūros rėmimo fondo įstatymas

LR Seime priimant LR Lietuvos kultūros tarybos įstatymą buvo sinchronizuojama teisinė bazė, tame pačiame posėdyje kartu priimant nuo 2007 m. galiojusio Lietuvos kultūros rėmimo fondo pakeitimo įstatymą. Naujos redakcijos KRF įstatymas numato KRF administravimą perduoti Lietuvos kultūros tarybai, ir drauge įvardija Kultūros ministro kaip kultūros politikos formuotojo veiksmus (4 str.):

„Kultūros ministras tvirtina Fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo **gaires**. Šiose gairėse nustatoma Fondo **rėmimo sritys ir jų prioritetai, rėmimo ir vertinimo kriterijai, paraiškos forma, projektų teikimo, lėšų skyrimo ir atsiskaitymo už panaudotas lėšas tvarka.**“

Apibendrinimas: Lietuvos kultūros taryba savo veikloje visų pirma turi vadovautis 2 teisės aktais – pačios LKT įstatymu bei atskiru KRF įstatymu, kurio naujoji redakcija numato smulkmenišką LR kultūros ministerijos reglamentavimą administruojant fondo lėšas – iki KRF paraiškos formos tvirtinimo. Pagal LKT įstatymą, Taryba LR kultūros ministro nustatyta tvarka įpareigojama finansuoti įvairias „kultūros ir meno programas, projektus“, pagal KRF įstatymą – ministro nustatytas „rėmimo sritis“. Įstatymai nepateikia terminų paaiškinimo. Taip sukuriama dviprasmiška situacija, kuri leidžia LR kultūros ministerijai ir Lietuvos kultūros tarybai ginčytis dėl kultūros politikos *įgyvendinimo* priemonių bei funkcijų padalijimo.

5. KULTŪROS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ ATITIKIMO STRATEGINIAMS PRIORITETAMS IR DINAMIKOS PIRMINĖ ANALIZĖ.

5.1. Nacionalinės kultūros politikos strateginių prioritetų planavimas 2011 – 2014 metais

„Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse“ (toliau – Gairės) nėra vartojama strateginio prioriteto sąvoka ir kita būdingoji valstybinio strateginio planavimo terminija (pavyzdžiui, tikslai, uždaviniai, priemonės ir kt.). Patvirtintos kaip ilgos trukmės kultūros politikos strategija, Gairės aprėpia platų kultūros politikos modelio atnaujinimo siekinių lauką, dokumente numatant jų tolesnį derinimą su tuo metu dar tik rengta valstybės pažangos strategija ir kitomis planuotomis ilgalaikėmis kultūros veiksmų programomis¹. Dokumento paskutiniajame skyriuje pavedant Vyriausybei parengti Gairių įgyvendinimo priemonių planą pabrėžiama, kad jis turi būti paremtas „finansiniais valstybės išpareigojimais – ilgalaikiu kultūros finansavimo, investicijų į kultūrą planu, privataus kapitalo ir Europos struktūrinių fondų lėšų pritraukimo ir skyrimo Lietuvos kultūrai projektu“ (Žin., 2010, Nr. 80-4152). Teisiniame dokumente nebuvo numatyti aptariamo plano parengimo terminai² – pirmuoju Gairių įgyvendinimo etapu 2011 m. spalio mėn. 24 d. buvo priimtas LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1269 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“, o 2012 m. lapkričio 21 d. jį papildantis LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1402 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1269 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“, apimantis tarpinstitucinį veiklos planą 2013–2015 metais. Minimus TVP rengė penkioliktoji vyriausybė kaip trumpos trukmės strateginius dokumentus. Šie nutarimai neteko galios, 2014 m. kovo 29 d. priėmus naujos šešioliktosios LR Vyriausybės nutarimą Nr. 269 „Dėl 2014-2020 metų Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“.

Papildomai pažymėtina, kad Gairės rengtos valstybės strateginio planavimo reformos kontekste. Tokiu būdu galima sakyti, kad Gairių įgyvendinimas vyko kultūros politikos

¹ Pavyzdžiui, Gairių 11 skyriuje („Pagrindiniai siekiniai“) nurodoma, kad plėtojant Lietuvos kultūrą būtina „numatyti kultūros veiksmų programos parengimą, įgyvendinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai 2014–2030 metais perspektyvą“ (Žin., 2010, Nr. 80-4152).

² Tuo tarpu Gairėse buvo numatyti kai kurių įgyvendinimo priemonių terminai, pavyzdžiui, „iki 2011 metų gruodžio 1d. parengti regionų kultūrinės plėtros programą“ (Žin., 2010, Nr. 80-4152).

formuotojams ir šio sektoriaus asignavimų valdytojams įsisavinant naujus strateginio planavimo reikalavimus ir iššūkius. Šioje aplinkoje tyrimui svarbus **ankstyvasis kultūros politikos kaitos modelio įgyvendinimo periodas 2013 – 2014 m., apibūdinamas kaip pirminis strateginių prioritetų tikslinimo ir derinimo su kitomis valstybinėmis ilgalaikėmis strategijomis ir programomis etapas**. Nors Gairėse numatytas į ilgalaikę perspektyvą orientuotas kultūros kaip strateginės valstybės raidos krypties įtvirtinimo planas sietinas labiau su 2014 m. LR Vyriausybės nutarimu dėl horizontaliojo prioriteto „Kultūra“, jau ankstyvuosiuose LRV nutarimuose buvo atlikti svarbūs prioritetų atrankos veiksmai, turėję fundamentalios įtakos visam nacionalinės kultūros politikos modelio atnaujinimo įgyvendinimo procesui ankstyvuojam laikotarpiu. Tokią išvadą galima padaryti lyginant nacionalines kultūros ir valstybės pažangos strategijas ir strateginių prioritetų, tikslų ir uždavinių formulavimą Vyriausybių 2012 – 2014 m. patvirtintuose tarpinstituciniuose planuose, LR Kultūros ministerijos 2013 – 2014 m. strateginiuose ir metiniuose planuose (1 lentelė).

Lyginant Lietuvos kultūros politikos strateginius prioritetus ir tikslus ilgalaikėse valstybės strategijose ir jiems įgyvendinti patvirtintus Vyriausybės tarpinstitucinius veiklos planus, pirminė analizė leidžia teigti, kad įgyvendinimo priemonėse buvo ignoruojamas vienas strateginis prioritetas³ (Gairių siekinys „Užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviu planavimu“), o kai kurie kiti strateginiai prioritetai smarkiai redukuoti. 2014 – 2020 m. TVP pagrįstas dviem strateginiais tikslais – „Stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę“ ir „Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą“, kuriuos išplėtojantys uždaviniai ir priemonės nukreipti į selektyvų veiklų rinkinį: paveldo aktualizavimas, kultūros fizinės ir informacinės infrastruktūros modernizavimas, kūrybinių industrijų plėtra, kūrybiškumo bei verslumo kompetencijų ir lyderystės ugdymas. Šio TVP prioritetus lėmė siekis konsoliduoti ES struktūrinių fondų lėšų valdytojų priemonės, sudarant sąlygas kultūros srities sektoriaus atsinaujinimui ir pažangai. Nors išsami 2014 – 2020 m. TVP analizė ir kritika nėra šio tyrimo tikslas, pastebėsime, kad lyginant su europine patirtimi, jame numatytos priemonės labiau orientuotos į ankstesnių laikotarpių ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo strategijas, mažiau – į naujausias šios srities gaires ir iniciatyvas (plg. KEA studija

³ Gairių prioritetą „Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje“ nuo 2012 m. įgyvendina speciali „Globalios Lietuvos“ programa (vykdo 13 valstybės institucijų ir įstaigų, patvirtintas tarpinstitucinis planas).

1 lentelė. Lietuvos kultūros politikos strateginiai prioritetai ir tikslai ilgalaikėse valstybės strategijose ir LR Vyriausybių planuose (2010 – 2014 m. teisės aktai).

LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS KAITOS GAIRĖS	2012–2014 M. TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS (TIKSLAI)	2013–2015 M. TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS (TIKSLAI)	2014–2020 M. TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS (TIKSLAI)
Įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai.	Įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai.	Įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai.	Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*
Reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją.	Reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą.	Reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą.	
Gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai.			Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*
Užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą.	Užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, skatinti kūrybinių industrijų plėtrą.	Užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, skatinti kūrybinių industrijų plėtrą.	Stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę.* Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*
Visą gyvenimą ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą.	Ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą.	Ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą.	Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*
Formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką.	Formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką ir tobulinti jos įgyvendinimą.	Formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką ir tobulinti jos įgyvendinimą.	Stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę.*
Užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdvinio planavimu.			
Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje.	Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje.	Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje.	Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*
Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje.	Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.	Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.	
Konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.			Ugdyti visuomenės kūrybiškumą plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą.*

*Remtasi priemonių išskleidimu 2014 – 2020 m. TVP.

„Use of Structural Funds for Cultural Projects“, 2012⁴). Poreikis modernizuoti kultūros fizinę ir informacinę infrastruktūrą lėmė 2014 – 2020 m. TVP finansines proporcijas numatytoms priemonėms ir žymiai sumažino daugelio svarbių strateginių prioritetų įgyvendinimo galimybes artimiausiu laikotarpiu.

Tikslinant strateginius prioritetus ir tvirtinant jiems įgyvendinti būtinas priemones, aptariamais procesams turėjo įtakos vyriausybių kaita ir kultūros politikos nuostatų kritinė peržvalga šešioliktosios vyriausybės programoje, taip pat įsipareigojimai vykdyti kitas tęstines ilgalaikes programas (Kultūros centrų modernizavimo 2007 – 2020 m. programa, Muziejų modernizavimo 2007 – 2020 m. programa, Žemaičių krikšto 2009 – 2017 m. programa, Regionų kultūros plėtros 2011 – 2020 m. programa, Etninės kultūros plėtros 2010 – 2014 m. valstybinė programa ir kt.) ir naujų programų inicijavimas (pavyzdžiui, 2014 – 2020 m. programa „Lietuvos skaitmeninė darbotvarkė“, Kultūrinių ir kūrybinių industrijų 2014 – 2020 metų plėtros strategija ir kt.). Dar vienas svarbus šešioliktosios vyriausybės kultūros politikos prioritetų matmuo yra Gairių ir Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ strateginio žodyno siaurinimas ir net tam tikras ignoravimas 2014 – 2020 m. TVP: gana ženkliai reformuluoti prioritetai, labiausiai akcentuojant kultūrinės tradicijos tęstinumą ir visuomenės kūrybiškumo ugdymą.

Selektyvios prioritetų atrankos procesai atsispindėjo ir LR Kultūros ministerijos strateginiuose prioritetuose ir tiksluose 2013 – 2014 metams, išdėstytuose penkioliktosios ir šešioliktosios vyriausybių LRKM strateginiuose ir metiniuose veiklos planuose (2 lentelė). Vyriausybės ir kultūros ministro strateginių prioritetų dalinis nesutapimas tapo ypač akivaizdus pradėjus dirbti šešioliktajai LR Vyriausybei. Žinoma, ilgalaikiai ir metiniai planai yra skirtingo politinio svorio dokumentai, tačiau sudėtinga daryti išvadas apie priežastis, kodėl dėstant 2014 m. LRKM metinio plano strateginius prioritetus nebuvo įtraukta, pavyzdžiui, 2014 – 2020 m. TVP priemonė „Įgyvendinti Lietuvos KKI skatinimo iniciatyvas“ (TVP priemonė 2.2.7, 2014 m. numatyta 2,17 mln. Lt), atitinkanti Gairių 4 siekinį. Papildomas prioritetų kaitos rodiklis yra jų neatitikimai LRKM strateginiuose ir metiniuose planuose.

⁴ Minimoje studijoje rašoma: „Siauras požiūris į kultūros investicijas, apribotas kultūros infrastruktūros plėtra ir meno paveldo apsauga, priklauso praeičiai. Žymiai daugiau duoda investicijų į kultūrą strategija, nukreipta į urbanistinį planavimą, inovacijas, vadybą ir talentus.“ Žr. KEA studija „Use of Structural Funds for Cultural Projects“, 2012, p. 77. Interneto prieiga: <http://www.keanet.eu/docs/structuralfundsstudy.pdf>.

2 lentelė. LR Kultūros ministerijos strateginiai prioritetai ir tikslai 2013–2014 m. (2012–2014 m. strateginiai ir metiniai veiklos planai).

LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS KAITOS GAIRĖS	LRKM 2012–2014 M. STRATEGINIS VEIKLOS PLANAS*	LRKM 2013–2015 M. STRATEGINIS VEIKLOS PLANAS**	LRKM 2013 M. METINIS VEIKLOS PLANAS**	LRKM 2014 M. METINIS VEIKLOS PLANAS**
Įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai.				
Reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją.	Reformuoti ir demokratizuoti Lietuvos kultūros politikos modelį, didinti kultūros politikos įgyvendinimo efektyvumą.			
Gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai.		Didinti kultūros politikos įgyvendinimo efektyvumą.	Didinti kultūros politikos įgyvendinimo efektyvumą.	
Užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą.	Skatinti Lietuvos kūrybinių industrijų plėtrą.			Plėsti kultūros paslaugas skaitmeninėje aplinkoje.
Visą gyvenimą ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą.	Efektyviau įgyvendinti visuomenės informavimo politiką.			
Formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką.	Tobulinti kultūros paveldo apsaugos sistemą, siekiant padaryti ją integralią ir efektyvią.	Siekti kultūros paveldo apsaugos efektyvumo ir didesnės sklaidos.	Siekti kultūros paveldo apsaugos efektyvumo ir didesnės sklaidos.	Didinti kultūros paveldo apsaugos efektyvumą ir aktualizuoti kultūros paveldą.
Užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviu planavimu.				
Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje.	Plėtoti kultūrą regionuose ir didinti tolygų kultūros prieinamumą visoje šalyje.	Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje.	Didinti kultūros prieinamumą visoms visuomenės grupėms.	Didinti kultūros prieinamumą visoms visuomenės grupėms.
Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje.	Puoselėti tautinių mažumų kultūrinį savitumą ir tautinių santykių darną.			Didinti toleranciją įvairioms kultūroms, skatinant tarpkultūrinį dialogą.
Konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.	Stiprinti bendradarbiavimą su Baltijos, Šiaurės ir kaimyninėmis šalimis, siekiant glaudesnio kultūrų dialogo, politinių ir ekonominių ryšių stiprinimo ir Lietuvos įvaizdžio gerinimo.	Siekti didesnio šalies kultūros žinomumo ir konkurencingumo.	Siekti didesnio šalies kultūros žinomumo ir konkurencingumo.	Didinti Lietuvos kultūros ir kūrybinių produktų ir paslaugų tarptautinį konkurencingumą.

*Patvirtintas 15-os LR Vyriausybės KM.

**Patvirtintas 16-os LR Vyriausybės KM.

Apibendrinimas: Atlikus pirminę kultūros politikos strateginių prioritetų planavimo 2011 – 2014 m. analizę matosi, kad ilgalaikėse valstybės pažangos strategijose ir jų įgyvendinimo tarpinstituciniuose planuose buvo akcentuoti ir iš dalies įgyvendinti kultūros politikos kaitos gairių fundamentalieji siekiniai (pirmoji gairė): „ilgalaikėje Lietuvos strategijoje kultūrą laikyti strategine valstybės raidos kryptimi“ ir „kultūros politiką susieti su kitomis valstybės politikos sritimis ir sukurti veiksmingą institucijų bendradarbiavimo modelį“. Tačiau LRKM strateginiuose ir metiniuose planuose dėstomuose prioritetuose menkai atsispindi šiuose procesuose jai numatytas aktyvus vaidmuo, kuris buvo aiškiai išdėstytas toje pat kultūros politikos kaitos gairėje: „Suteikti platesnius įgaliojimus Kultūros ministerijai vykdant įvairius sektorius jungiančią politiką kartu su kitomis ministerijomis (švietimo ir kultūros, ūkio ir kultūros, aplinkos, urbanistikos ir paveldo, finansų ir kultūros, socialinių reikalų ir kultūros, tarptautinių santykių ir kultūros)“ (Žin., 2010, Nr. 80-4152). Papildomai pažymėtina, kad strateginiai prioritetai buvo dalinai redukuoti, lyginant su ilgalaikėmis kultūros politikos ir valstybės pažangos strategijomis; jie kito, keičiantis vyriausybėms, strateginiai prioritetai skyrėsi ilgos ir trumpos trukmės strateginiuose bei metiniuose planuose.

5.2. Nacionalinės kultūros rėmimo strateginiai prioritetai 2013 – 2014 m.

Įgyvendinant Lietuvos kultūros politikos kaitos gaires, neatidėliotinas strateginis prioritetas buvo kultūros valdymo reformavimas ir demokratizavimas. Esminis kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo principas realizuotas Mokslo tarybos pavyzdžiu įsteigiant Lietuvos kultūros tarybą⁵. Naujoji institucija planuota kaip fundamentalus teisinės ir kultūrinės savikūros veiksmas, būtinas pakeisti „iš sovietinių laikų paveldėtas kultūros įgyvendinimo modelį“, užtikrinti kultūros savireguliaciją ir valstybės lėšų panaudojimo efektyvumą ir skaidrumą, suderinti valstybinės kultūros politikos įgyvendinimo ir visuomenės kultūrinius interesus, sukurti konkurencingą aplinką ir sąlygas kultūrinėms iniciatyvoms (Gairės, Žin., 2010, Nr. 80-4). Reikia pabrėžti, kad Gairėse Kultūros tarybos įsteigimas buvo įtrauktas į platesnę kultūros modelio demokratizavimo siekinių programą kaip vienas iš trijų tikslų, o **pati naujo tipo kultūros politikos įgyvendinimo institucija sudaro gana neženkliai dalį LR Kultūros ministerijos kaip valstybės asignavimų valdytojos biudžete. Vis dėlto visuomenės ir kultūrinės bendruomenės lūkesčiai, siejami su konkursiniu kultūros rėmimu, yra ypač**

⁵ Ankstyvuojau laikotarpiu teisiniuose dokumentuose dar buvo minimas Menų tarybos pavadinimas.

aukšti, neretai tapatinami su esminiais valstybės kultūros politikos ir valstybės paramos kultūros sektoriui strateginiais prioritetais. Šiuos lūkesčius sustiprino 2012 m. Seimo priimtas „Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondo įstatymo“ pakeitimo įstatymas (Žin., 2007, Nr. 81-3320), padidinęs faktines įplaukas iš akcizo į Kultūros rėmimo fondą nuo 2013 m. Tokiu būdu KRF lėšos LR Kultūros ministerijos valdomuose asignavimuose išaugo atitinkamai nuo apytikriai 6% 2012 metais (16743600 Lt) iki maždaug 15 % 2013 metais (46422000 Lt).

Plėtojant tyrimo tikslus, įdėmiau buvo analizuojamas KRF lėšomis finansuotų priemonių atitikimas kultūros politikos strateginiams prioritetams 2013 – 2014 m. Šiuo tikslu buvo nagrinėjamas LRKM priemonių planavimas aptariamam laikotarpiu. Pagal Gairių įgyvendinimo tarpinstitucinius planus KRF lėšų administravimą turėjo perimti iki 2012 m. pabaigos įsteigta Lietuvos kultūros taryba, tačiau, kaip minėta, jos įkūrimui vėluojant naujoji institucija savo veiklą pilna apimtimi pradėjo tik 2014 metais. Remiantis įstatymuose numatyta tvarka, 2013 ir 2014 metų KRF lėšomis finansuojamų priemonių gaires ir strateginius prioritetus suformavo LR Kultūros ministerija. Svarbu pažymėti, kad 2013 m. KRF lėšomis finansuojamų priemonių gaires suformavo dar penkioliktoji vyriausybė 2012 metais⁶, tačiau jų finansinės kvotos buvo nustatytos jau šešioliktosios vyriausybės 2013 metais⁷. Dėl šios priežasties **2013 m. KRF lėšomis finansuotos priemonės (toliau 2013 m. KRF priemonės) ir 2014 m. Lietuvos kultūros tarybos administruotos priemonės (toliau 2014 m. LKT priemonės) atspindi skirtingų vyriausybių strateginių tikslų kaitą ir selektyvias kultūros politikos strateginių prioritetų interpretacijas.** Kartu jau pačioje naujo kultūros politikos modelio įgyvendinimo pradžioje dar neįsteigta Kultūros tarybai buvo deleguotos kai kurios LRKM funkcijos, susietos su konkursinių programų ir priemonių rėmimu.

Todėl 2013 m. KRF priemonės kaip visuma apėmė KRF programą ir kitas ankstesniais metais LRKM administruotas programas bei naujų programų ir priemonių paketą, kuris buvo suformuotas įgyvendinant kultūros politikos kaitos gaires bei kitas vyriausybės programas, iš viso 39 priemonės. Nors net 17 priemonių buvo teikiamos kaip naujos, nemaža jų dalis buvo susijusi su anksčiau LRKM finansuotomis programomis (pavyzdžiui, jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimo ir kūrybos projektai, parama Lietuvos kultūrinių ir kūrybinių industrijų

⁶ LR Kultūros ministro įsakymas Nr. IV-881 „Dėl Kultūros fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2013 metams patvirtinimo“, 2012 m. gruodžio 12 d. Šiuo įsakymu buvo patvirtintas priemonių sąrašas, tačiau dalies jų rengimas užtruko iki 2013 m. pavasario. LRKM informacija.

⁷ Lietuvos respublikos kultūros ministro įsakymas Nr. IV-131 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymo Nr. IV-881 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2013 metams patvirtinimo“ vykdymo“, 2013 m. vasario 26 d.

projektams, Lietuvos kultūros sklaidos užsienyje projektams ir kt.) ir buvo veikiau pertvarkytos ir naujai konceptualizuotos. 2013 m. KRF priemonės buvo gana aiškiai susietos su penkioliktosios vyriausybės strateginiais prioritetais, išdėstytais LRKM 2012 – 2014 m. strateginiame veiklos plane: skatinti Lietuvos kūrybinių industrijų plėtrą; stiprinti bendradarbiavimą su Baltijos, Šiaurės ir kaimyninėmis šalimis, siekiant glaudesnio kultūrų dialogo, politinių ir ekonominių ryšių stiprinimo ir Lietuvos įvaizdžio gerinimo; efektyviau įgyvendinti visuomenės informavimo politiką; tobulinti kultūros paveldo apsaugos sistemą, siekiant padaryti ją integralią ir efektyvią; plėtoti kultūrą regionuose ir didinti tolygų kultūros prieinamumą visoje šalyje. Nors aptariamoms priemonių gairės nebuvo išdėstytos hierarchiškai, išskirtinomis reiktų laikyti priemones, kurios buvo patvirtintos LRV nutarimu dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012–2014 metų tarpinstituciniame veiklos plane (3 lentelė). Tokiu būdu ypatingas dėmesys skirtas kultūrinių ir kūrybinių industrijų plėtrai, Lietuvos kultūros sklaidai užsienyje ir menininkų judumui skatinti, edukacijos veikloms. Šalia ilgalaikių tikslų, tarptautinio bendradarbiavimo ir tarptautinės Lietuvos meno sklaidos strateginio prioriteto svarbai turėjo poveikio Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai. Taip pat reikia paminėti specialų dėmesį regionų kultūrai ir etninei kultūrai, kurioms parama buvo programuojama atsižvelgiant į ilgalaikes vyriausybės programas, įgyvendinant Regionų kultūros plėtros programą, patvirtintą kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. Įsakymu Nr. IV-639, ir Etninės kultūros plėtros 2010 – 2014 m. valstybinę programą, patvirtintą kultūros ministro 2010 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. IV-363.

Pasikeitus vyriausybėms, kai kurioms priemonėms numatytos sumos buvo koreguojamos. 2013 m. KRF lėšomis finansuotos priemonės LRKM buvo įtrauktos į bendrą 48 įgyvendinamų programų sąrašą, kai kurias priemones subendrinant į vieną programą (4 lentelė). LRKM 2013 m. ataskaitoje nurodoma, kad Kultūros rėmimo fondo programos priemonei „Rengti ir administruoti kultūros ir meno projektų konkursus“ paskirstyta 17,422 mln. Lt, o 29 mln. Lt paskirstyti pagal Kultūros ministro nustatytas KRF Gaires (panaudoti asignavimai 40,075 mln. Lt).

3 lentelė. 2013–2015 TVP priemonės, 2013 metais finansuotos KRF lėšomis.

Tikslo, uždavinio, priemonės pavadinimas	2013–2015 m. TVP numatyta suma (tūkst. Lt)	Tarpinstitucinio veiklos plano kodas, Vyriausybės prioriteto kodas
Iš dalies finansuoti jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimą Lietuvoje ir užsienyje, jaunųjų menininkų kūrybos projektus	535,0	04-02-01
Remti Lietuvos kultūrinių ir kūrybinių industrijų projektus, juos pristatyti šalyje ir užsienyje	800,0	03-02-02

Užtikrinti geros kokybės ir veiksmingą Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje	1200,0	07-02-01
Remti menininkų rezidencijų programas	550,0	07-02-04
Remti Lietuvos kultūros institucijų, dalyvaujančių Europos Sąjungos programose, projektus	500,0	07-02-02
Skatinti kultūros organizacijų atstovų ir ekspertų mobilumą	50,0	07-02-03
Kartu su Sveikatos apsaugos ministerija ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nustatyti ir įgyvendinti projektus, sudarančius palankias sąlygas stiprinti meno poveikį sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos srityse pagerinti žmonių gyvenimo kokybę	500,0	01-01-01
Pritaikyti muziejų ekspozicijas ir parodas vaikams ir jaunimui	300,0	04-01-02
Vykdyti kultūros edukacijos specialistų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas	50,0*	04-01-01
Iš dalies finansuoti vaikams ir jaunimui skirtus kultūros bei kultūrinės edukacijos projektus	300,0	04-01-02
Sukurti šiuolaikinių kūrinių fiksavimo ir informacijos sklaidos sistemą	350,0	06-01-03
Įgyvendinti kūrinių ir gretutinių teisių objektų regėjimo ir skaitymo negalią turintiems žmonėms pritaikyta forma leidybos ir platinimo projektus	400,0*	03-01-01
Parengti ir įgyvendinti valstybės saugyklose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo ir prevencinio konservavimo planą	300,0	06-01-01
Įgyvendinti pilietinio, tautinio ir lituanistinio ugdymo projektus	280,0	04-01-03
Numatyti skaitymo skatinimo visuomenėje priemones ir jas įgyvendinti	200,0*	06-01-02
Vykdyti Lietuvai reikšmingo paveldo, esančio užsienyje, išsaugojimo projektus	150,0	07-01-05

*Finansinės kvotos buvo patikslintos 2013 m. KRF gairėse. Pavyzdžiui, priemonei 03-01-01 skirta 100 000 Lt.

4 lentelė. LRKM 2013 m. programos, pilnai ar iš dalies finansuotos KRF lėšomis.

1	Etninė kultūra
2	Kultūros rėmimo fondas
3	Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, projektai
4	Leidyba
5	Lietuvių literatūros sklaidos programa
6	Lietuvoje rengiami tęstiniai tarptautiniai meno renginiai
7	Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo programa
8	Meno kūrėjų organizacijų kūrybinės programos
9	Muziejinių vertybių išsigijimo projektai
10	Muziejinių vertybių restauravimo ir prevencinio konservavimo projektų finansavimas
11	Profesionalaus scenos meno programa
12	Kūrybinių industrijų projektų dalinio finansavimo programa
13	Scenos meno projektų finansavimo programa*

14	Regionų kultūra*
15	Lietuvoje rengiami prioritetiniai mėgėjų meno renginiai
16	Kultūros projektų, skatinančių teigiamą meno poveikį žmogaus sveikatai ir socialinei gerovei, dalinio finansavimo programa
17	Kultūros kelių ir kultūrinį turizmą skatinančių projektų dalinio finansavimo programa
18	Kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo programa
19	Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos programa
20	Skaitymo skatinimo programa
21	Skaitmeninto kultūros paveldo sklaidos programa
22	Tarptautinių kultūros ir meno sklaidos projektų programa
23	Europos Sąjungos kultūros ir audiovizualinio sektoriaus rėmimo programos
24	Valstybės stipendijos
25	Jaunųjų menininkų projektai
26	Muziejinės veiklos projektų finansavimo programa
27	Kūrybinių industrijų plėtra atnaujinant ir populiarinant muziejų ekspozicijas
28	Rezidencijų projektų finansavimas
29	Šiuolaikinių meno kūrinių fiksavimo dalinio finansavimo programa
30	Profesionaliųjų vizualiųjų menų projektų dalinio finansavimo programa
31	Tarptautinio kultūros bendradarbiavimo projektų programa
32	Muziejų ekspozicijų atnaujinimo bei pritaikymo vaikams ir jaunimui projektai
33	Užsakomų sukurti dramos ir (ar) muzikos meno kūrinių finansavimo programa
34	Užsienio literatūros vertimai
35	Dokumentinio paveldo restauravimas ir prevencinis konservavimas
36	Kino industrijos sklaidos projektų finansavimo programa
37	Lietuvos šiuolaikinio meno pristatymo 55-oje Venecijos bienalėje projektai

*Programoje buvo vykdomos dvi priemonės

Papildomai galima pastebėti, kad **ne visi LRKM 2012 – 2014 m. strateginio veiklos plano prioritetai įtvirtinti priemonėmis ir priešingai – kai kurios į 2012 – 2014 metų tarpinstitucinį veiklos planą įtrauktos priemonės nebuvo specialiau susijusios su minimais prioritetais**. Kaip pavyzdį galima paminėti priemonę „Iš dalies finansuoti jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimą Lietuvoje ir užsienyje, jaunųjų menininkų kūrybos projektus“, kuri pastaraisiais metais nunyko formuojant ilgalaikes strategijas. Kalbant apie strateginius prioritetus, svarbus rodiklis yra ne tik priemonių atitikimas jiems, bet ir finansinė programų dermė bei proporcijos. 2013 m. padidėjus KRF lėšoms, strateginiams prioritetams įtvirtinti nereikėjo perskirstyti finansinių srautų, daugumai priemonių lėšos buvo padidintos. Apžvelgiant finansinės paramos 2013 m. KRF priemonėms didėjimą (nuo beveik 17 mln. iki 46 mln. Lt), atkreiptinas dėmesys į tą faktą, kad ženkliausiai lėšos padidintos ne prioritetinėms priemonėms, bet teatrų ir koncertinių įstaigų

muzikos ir scenos meno projektų įgyvendinimui ir sklaidai (planuota 3 mln. Litų, finansuota projektų už daugiau nei 2,7 mln. Litų), matyt, siekiant aktyviau remti ne tik nebiudžetinių kultūros institucijų, bet ir biudžetinių teatro ir koncertines organizacijų kūrybines programas, kaip įpareigoja LR teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas. Kartu reikia pažymėti, kad solidi parama kultūros produktų ir paslaugų kūrimui atitinka Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse akcentuotą siekinį remti į kokybę orientuotą, aukštos vertės žiniomis ir kūrybiniais gebėjimais grindžiamą kūrybą, kultūros ir meno įvairovę (4 Gairė). Kita vertus, lyginant su 2012 m., į tradicinį KRF konkursą (2013 m. kultūros ir meno projektų konkurso programa) 2013 m. pateikta ženkliai mažiau paraiškų (2012 m. – 3318 paraiškų, 2013 – 2211 paraiškų). Tai rodo, kad **specialesnių priemonių tikslinėms veikloms plėtoti poreikis yra didelis, o tradicinių KRF veiklų ir specialesnių priemonių atskyrimas galimai užtikrina aiškesnę konkursų tvarką ir rezultatyvumą.**

Planuojant 2014 m. LKT priemones, radikaliai pakeistas pats programų ir priemonių formavimo principas: atsisakyta paramos meno ir kultūros sritims (ankstesnis KRF veiklos principas) ir siekta griežčiau susieti priemones su kultūros politikos strateginių tikslų įgyvendinimu. Peržiūrėtas ir papildytas priemonių planas, įvardintas kaip „prioritetinių veiklų rėmimo sričių priemonės“, buvo susietas su LR Kultūros ministro išdėstyta hierarchine strateginių prioritetų tvarka: kultūros edukacija; kultūra regionuose; kultūros produktų ir paslaugų kūrimas; tarptautiniai ir mobilumo projektai; kultūros tapatumas; kultūros srities bendrieji tyrimai: meno, socialiniai, taikomieji, tarpdisciplininiai (5 lentelė). Padidėjo finansavimas (2014 m. KRF lėšos sudarė apie 56 mln. Lt), o priemonių skaičius dar labiau padidintas (31 priemonė, su pa-priemonėmis – 44 priemonės).

5 lentelė. LR kultūros ministro įsakymas Nr. IV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“, 2013 m. lapkričio 18 d.

Eil. Nr.	Prioritetinių veiklų rėmimo sritys ir jų priemonės	Numatoma lėšų suma, Lt
1.	Kultūros edukacija:	6 600 000, 00 [8 000 000,00*]
1.1.	Vaikams ir jaunimui skirti kultūros bei kultūrinės edukacijos projektai, meno renginiai, kuriuose dalyvauja vaikai ir jaunimas	
1.2.	Jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimas Lietuvoje ir užsienyje, jaunųjų menininkų kūrybos projektai	
1.3.	Skaitymo skatinimo iniciatyvos	

Eil. Nr.	Prioritetinių veiklų rėmimo sritys ir jų priemonės	Numatoma lėšų suma, Lt
1.4.	Kultūros ir meno darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas	
1.5.	Visuomenės informavimo priemonių naudojimo raštingumo ugdymas, siekiant didinti gebėjimus kritiškai vertinti ir analizuoti informaciją	
1.6.	<i>Visuomenės švietimas ir mokymasis muziejuose:</i>	
1.6.1.	Muziejų ekspozicijų ir parodų pritaikymas vaikams ir jaunimui	
1.6.2.	Muziejų ekspozicijų atnaujinimas	
1.6.3.	Muziejinių vertybių įsigijimas	
1.6.4.	Muziejinių vertybių restauravimas ir prevencinis konservavimas	
1.6.5.	Muziejinės veiklos projektai	
2.	Kultūra regionuose:	7 000 000,00 [8 527 738,00**]
2.1.	Regionų kultūros plėtra	
2.2.	Lietuvoje rengiami tęstiniai prioritetiniai mėgėjų meno renginiai	
2.3.	Profesionalaus meno sklaida regionuose	
3.	Kultūros produktų ir paslaugų kūrimas:	22 870 000,00 [24 170 000,00*]
3.1.	Lietuvos kūrybinių industrijų produktų kūrimas, sklaida Lietuvoje	
3.2.	Meno ir kultūros kūrinių fiksavimas ir leidyba	
3.3.	<i>Profesionaliojo meno kūrinių sukūrimas ir sklaida:</i>	
3.3.1.	Scenos ir vizualiųjų menų kūrinių sukūrimas ir sklaida	
3.3.2.	Valstybės stipendijos kultūros ir meno kūrėjams	
3.3.3.	Meno kūrėjų organizacijų kūrybinės programos ir veikla	
3.3.4.	Užsakomi sukurti scenos meno kūriniai	
3.4.	Lietuvių literatūros leidyba	
3.5.	Užsienio literatūros vertimai į lietuvių kalbą ir jų leidyba	
3.6.	Meno ir kultūros leidinių leidyba	
3.7.	Regėjimo negalią turintiems asmenims leidinių leidyba	
3.8.	Teigiamo meno poveikio žmogaus sveikatai ir socialinei gerovei skatinimas	
4.	Tarptautiniai ir mobilumo projektai:	8 100 000, 00 [8 400 000,00*]
4.1.	<i>Lietuvos kultūros sklaida užsienyje:</i>	
4.1.1.	Lietuvos kultūros ir meno sklaida užsienyje	
4.1.2.	Nacionalinis paviljonas Venecijos šiuolaikinio meno bienalėje	
4.2.	<i>Tarpkultūrinio dialogo ir tarptautinių projektų įgyvendinimas Lietuvoje:</i>	

Eil. Nr.	Prioritetinių veiklų rėmimo sritys ir jų priemonės	Numatoma lėšų suma, Lt
4.2.1.	Tarptautinių mainų projektų įgyvendinimas Lietuvoje	
4.2.2.	Lietuvoje rengiami tęstiniai tarptautiniai meno renginiai	
4.2.3.	Lietuvoje rengiami tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai	
4.2.4.	Užsienio kultūros ir meno organizacijų atstovų ir ekspertų vizitai į Lietuvą	
4.3.	Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų produktų eksportas į užsienį	
4.4.	Užsienio menininkų rezidencijos Lietuvoje	
4.5.	Lietuvos kultūros organizacijų, dalyvaujančių Europos Sąjungos programose, projektai	
5.	Kultūros tapatumas	3 150 000,00 [4 053 200,00**]
5.1.	Skaitmeninto kultūros paveldo sklaida	
5.2.	<i>Pilietinis, tautinis ir lituanistinis ugdymas:</i>	
5.2.1.	Pilietinio, tautinio ir lituanistinio ugdymo projektai	
5.2.2.	Nauji audiovizualiniai kūriniai istorinės atminties įamžinimo tematika	
5.3.	Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių kapų ir palaidojimo vietų paieška ir tvarkymas	
5.4.	Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, paieška, sklaida, priežiūra, sugrąžinimas, įtraukiant į šį darbą užsienyje gyvenančius lietuvius	
5.5.	Bibliotekose ir archyvuose saugomo dokumentinio paveldo restauravimas ir prevencinis konservavimas	
5.6.	Etninės kultūros plėtra	
5.7.	Apsaugos techninių priemonių įrengimo projektavimas sakraliniuose kultūros paveldo objektuose, siekiant išsaugoti juos ir juose esančias kultūros vertybes	
6.	Kultūros srities bendrieji tyrimai: meno, socialiniai, taikomieji, tarpdisciplininiai	1 300 000,00 [3 800 000,00*]
7.	IŠ VISO:	49 020 000,00 [56 950 938,00*]

*Įsakymo pakeitimas Nr. ĮV-310, 2014 m. balandžio 28 d.

** Įsakymo pakeitimas Nr. ĮV-577, 2014 m. rugpjūčio 19 d.

Strateginių prioritetų kaita atspindėjo šešioliktosios vyriausybės kultūrinės politikos siekinius, įtvirtintus atnaujintuose tarpinstituciniuose planuose, ir ministro politinę valią.

Strateginių tikslų pokyčius šiuo atveju rodo ženkliai finansinės paramos priemonių grupėms peržvalga: beveik dvigubai padidintas finansavimas kultūrinei edukacijai, gerokai padidinta finansinė parama kultūrai regionuose, nežymus didėjimo pokytis kultūros produktų ir paslaugų kūrimo priemonių grupėje ir šioks toks mažėjimas tarptautinių ir mobilumo projektų grupėje. Specialiau aptartinas gana ženklus finansinės paramos didėjimas „Kultūros tapatumo“ veiklų sričiai, tačiau čia finansinės paramos augimą lėmė papildomų LRKM funkcijų, niekaip nesusijusių su kultūros politikos kaita, delegavimas Kultūros tarybai (priemonės „Apsaugos techninių priemonių įrengimo projektavimas sakraliniuose kultūros objektuose, siekiant išsaugoti juos ir juose esančias kultūros vertybes“, planuota 300 000 Lt; „Reprezentacinių valstybės reikšmės renginių / projektų įgyvendinimas ar dalyvavimas juose“; planuota 1,58 mln. Lt). Papildomai minėtina svariai paremta kultūros tyrimų priemonė, suplanuota įgyvendinant kultūros politikos kaitos gairėse akcentuotą kultūros procesų stebėsenos ir tyrimų būtinumą („sukurti nuolatinę kultūros procesų stebėsenos, analizės, poveikio vertinimo ir strateginio planavimo sistemą, skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus“, Žin., 2010, Nr. 80-4). Atskiro aptarimo reikalauja priemonių grupių finansinės proporcijos: nepaisant veiklų rėmimo hierarchinio prioritetizavimo, beveik 45% numatyta trečiajai priemonių grupei „Kultūros produktų ir paslaugų kūrimas“. Analizuojant priemonių atitikimą strateginiams prioritetams, pagrindinis rodiklis yra finansinė parama atskiroms priemonėms, įtrauktoms į šešioliktosios vyriausybės 2013 m. atnaujintą 2014 – 2020 m. tarpinstitucinį veiklos planą (12 priemonių). Tai priemonės 1.1. („Vaikams ir jaunimui skirti kultūros bei kultūrinės edukacijos projektai, meno renginiai, kuriuose dalyvauja vaikai ir jaunimas“, numatyta 2,5 mln. Lt), 1.2. („Jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimas Lietuvoje ir užsienyje, jaunųjų menininkų kūrybos projektai“, numatyta 800.000,00 Lt), 1.6.1. („Muziejų ekspozicijų ir parodų pritaikymas vaikams ir jaunimui“, numatyta 300.000,00 Lt), 3.1. („Lietuvos kūrybinių industrijų produktų kūrimas, sklaida Lietuvoje“, numatyta 2,170 mln. Lt), 3.2. („Meno ir kultūros kūrinių fiksavimas ir leidyba“, numatyta 500.000, 00 Lt), 3.8. („Teigiama meno poveikio žmogaus sveikatai ir socialinei gerovei skatinimas“, numatyta 500.000,00 Lt), 4.1. („Lietuvos kultūros sklaida užsienyje“, numatyta 2,05 mln. Lt), 4.3. („Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų produktų eksportas į užsienį“, numatyta 800.000,00 Lt), 4.4. („Užsienio menininkų rezidencijos Lietuvoje“, numatyta 850.000,00 Lt), 4.5. („Lietuvos kultūros organizacijų, dalyvaujančių Europos Sąjungos programose, projektai“, numatyta 500.000,00 Lt), 5.2. („Pilietinis, tautinis ir lituanistinis ugdymas“, numatyta 350.000,00 Lt), 5.3. („Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių kapų ir palaidojimo vietų paieška ir tvarkymas“, numatyta 250.000,00 Lt). Čia pateikta informacija, remiantis 2013 – 2014 m. LR Kultūros ministro įsakymais dėl KRF

lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių, kuriuose buvo kelis kartus tikslinamos TVP ir ministro įsakymuose numatytos lėšos priemonėms.⁸ Žymus finansinės paramos padidėjimas kaip tik ir buvo numatytas kai kurioms iš šių priemonių edukacijos veiklų grupėje (TVP 3 priemonės, LR Kultūros ministro įsakymu suplanuota didinti finansavimą pirmajai priemonei „Vaikams ir jaunimui skirti kultūros ir kultūrinės edukacijos projektai, meno renginiai, kuriuose dalyvauja vaikai ir jaunimas“ beveik 7,5 kartų), kultūros produktų ir paslaugų kūrimo grupėje (TVP 3 priemonės, beveik 3 kartus didinant paramą priemonei „Lietuvos kūrybinių industrijų kūrimas, sklaida Lietuvoje“).

Apibendrinant kultūros politikos įgyvendinimo priemonių atitikimo strateginiams prioritetams dinamiką, remiantis 2013 – 2014 m. KRF lėšomis finansuotų veiklų teikimo gairėmis, galima daryti kelias pirmines **išvadas**:

- **aptariamu laikotarpiu parama kultūros ir meno projektams buvo vis labiau siejama su vyriausybės strateginiais tikslais ir ilgalaikio planavimo prioritetais;**
- **padidinus KRF lėšas, radikaliai apribota parama kultūros srities projektų konkursams iš kitų biudžeto asignavimų;**
- **LRKM konceptualiai pertvarkė kultūros rėmimo priemones, ženkliai padidindama jų skaičių ir aiškiai susiedama jas su deklaruojamomis prioritetinėmis veiklomis.**

⁸ LR kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymo Nr. ĮV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“ pakeitimai buvo atlikti keturis kartus (2014 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-39, 2014 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. ĮV-100, 2014 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-310, 2014 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. ĮV-577).

6. 2013–2014 m. kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo proceso eigos vertinimas.

Kuriantis Lietuvos kultūros tarybai, 2013 m. LRKM susidūrė su iššūkiu peržiūrėti visų sričių finansuojamas programas ir apsispręsti dėl dalies jų perdavimo LKT. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, buvo atliekamas didžiulis konceptualus darbas, bandant įvertinti 48 visų sričių LRKM įgyvendinamas programas ir pergrupuoti jas pagal pasikeitusios vyriausybės prioritetus. LRKM pasirinktas principas perduoti LKT programas, kurioms skelbiami atskiri konkursai, nėra iki galo aiškus ir logiškas. Pvz., pasilikusi savo žinioje „Kūrybinės veiklos, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos programą“, KM 2014 m. paskelbė šios programos konkursą ir skyrė paramą 54 projektams. Tuo pat metu LKT perduota priemonė „Nacionalinis paviljonas Venecijos šiuolaikinio meno bienalėje“ iš esmės tik tikslina jau atrinkto vienintelio projekto finansavimą. Nelogiški ir LKT priskirti remti projektavimo ir statybos darbai: „Apsaugos techninių priemonių įrengimo sakraliniuose objektuose projektai, siekiant išsaugoti juos ir juose esančias kultūros vertybes“. Tokia programa galėjo likti Kultūros ministerijos biudžeto asignavimuose, o ne perkelta į LKT.

LR kultūros ministerija, didžiąją dalį jos administruotų programų daugiau kaip už 12 mln. Lt perduodama Lietuvos kultūros tarybai, neskyrė biudžeto lėšų, kuriomis iki tol šios programos buvo finansuojamos. Visos perduotos programos, taip pat įprastinės KRF priemonės, turėjo būti finansuojamos iš KRF lėšų, kurios 2013 m. padidėjo 29,860 mln (nuo 16,246 mln 2012 m. iki 46,106 mln 2013 m.) dėl KRF Įstatymu 2 procentais padidinto akcizo pajamų, gautų už parduotus alkoholinius gėrimus ir apdorotą tabaką. Toks viešai nutylėtas žingsnis sukėlė keleriopas pasekmes:

- nuvylė kultūros bendruomenės ir vartotojų lūkesčius, kad kultūros sričiai skiriamas finansavimas nuo 2013 m. padidės;
- sukūrė teisinės kolizijas: pvz., Lietuvos meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų įstatymu numatyta (10 str. 4 punktas), kad šių organizacijų veikla ir kūrybinės programos finansuojamos iš Kultūros ministerijai skirtų valstybės asignavimų. Perdavus šių organizacijų konkursinį finansavimą Kultūros rėmimo fondui, kurio biudžetinės lėšos vis dėlto nėra LRKM tenkantys valstybės biudžeto asignavimai, yra prasilenkiama su įstatymu;
- Lietuvos kultūros tarybos įstatyme numatytos kultūros savireguliacijos plėtojimas buvo susiaurintas iki KRF lėšų administravimo. Politikos formavimo ir įgyvendinimo

sampratos redukuotos iki žinybinio bendradarbiavimo. Tebelieka aktualus esminis klausimas: kas yra Lietuvos kultūros taryba – agentūra, vykdanči administracinio pobūdžio Kultūros ministerijos nurodymus, techniškai ją aptarnaujanti, ar kultūros savireguliacijos institucija, turinti daugiau lankstumo ir savarankiškumo (pagal analogiją su kitose šalyse veikiančiomis Meno ar Kultūros tarybomis), numatanti ir savo strategiją, kaip įgyvendinti ministro formuluojamus kultūros politikos kryptis ir prioritetus?

2013 m. LRKM tebeskelbė kvietimus teikti paraiškas tiek į jos kuruojamų programų konkursus, tiek į Kultūros rėmimo fondą (kuris taip pat buvo atskira programa), nes Lietuvos kultūros tarybos formavimas vėlavo. Kartu LRKM rengė naujas prioritetines veiklų rėmimo sritis ir jų priemones, kurioms pirmąjį konkursą 2013 m. vėly rudenį paskelbė jau Lietuvos kultūros taryba. Analizuojant LKT interneto svetainėje skelbiamas naujienas, dėmesį atkreipia 2014 m. sausio 21 d. pranešimas (<http://www.ltk.lt/naujienos/12-2014-m-kulturos-ir-meno-projektu-paraisku-teikeju-demesiui.html>), kad LKT laikinai sustabdo pateiktų paraiškų registravimą „dėl susidariusio didelio darbų krūvio, kadangi Kultūros ministro 2013 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. IV-662 Lietuvos kultūros taryba buvo įpareigota iki 2014 m. sausio 20 d. atlikti visų Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuotų 2013 m. kultūros ir meno projektų ataskaitų patikrą“. Lietuvos kultūros taryba paskendo administracinio darbo rutinoje vertindama ne jos skelbtų konkursų projektus, užuot sutelkusi jėgas ir sklandžiai įgyvendinusi pirmuosius LKT konkursus. Finansuojamų 2014 m. kultūros ir meno projektų sąrašą tame pačiame pranešime LKT žadėjo skelbti vasario pabaigoje – kovo mėnesį, tačiau didžioji dalis pirmojo konkurso rezultatų buvo paskelbti tik balandžio mėn. LKT taip pat informavo, kad ji „išimties tvarka sutiko priimti klaidingai Kultūros ministerijai adresuotas 48 projektų paraiškas, skirtas LKT skelbtam 2014 m. kultūros ir meno projektų teikimo konkursui“. 2014 m. vasario 4 d. LKT pranešė, kad „Kultūros ministerija patikslino Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų prioritetinių veiklų rėmimo sritis „Kultūros tapatumas“ 5.3 („Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių kapų ir palaidojimo vietų paieška ir tvarkymas“) ir 5.7 („Apsaugos techninių priemonių įrengimo projektavimas sakraliniuose kultūros paveldo objektuose, siekiant išsaugoti juos ir juose esančias kultūros vertybes“) priemonių finansavimo sąlygas.“ Jau iš šių pavyzdžių matyti, kad „žaidimo taisyklės“ buvo nuolat kaitaliojamos projektus teikiant, svarstant ir priimant sprendimus. Dalis pirmojo konkurso paraiškų iš įpročio buvo siunčiamos ne į LKT, bet į LRKM; konkursinių priemonių aprašymai pateikti nevienoda apimtimi ir formatais, atskleidžiant nevienodo lygio informaciją: vienur nurodomos privalomo ko-finansavimo kvotos, galimi pareiškėjai, finansuojamos veiklos,

kitur apsiribojama minimaliu aprašymu; niekur nenurodomos netinkamos veiklos ar išlaidos. Neišsamūs priemonių aprašymai būdingi ir 2015 m. skelbiamiems konkursams, paraiškų teikėjams sunku susiorientuoti, ar norimą įgyvendinti projektą reikia teikti į pasirinktą sritį (jų yra 11 – vizualieji menai, scenos menai, muzika ir t.t.), ar į programą (jų yra 23), kur galima teikti įvairių sričių projektus. Atskirai paminėtina sritis yra kinas, turinti biudžetinę įstaigą Kino centrą, kurios paskirtis – dalyvauti formuojant kino politiką ir ją įgyvendinti. Greta įvairių kino gamybos finansavimo programų, šį įstaiga remia ir kino sklaidos projektus, bet tik užsienyje. Logiškai nepaaiškinama, kodėl dalis kino srities programų (ta pati kino sklaida – tik jau Lietuvoje, su kinu susijusios edukacinės programos, tarptautiniai kino festivaliai Lietuvoje) yra priskirti LKT kompetencijai.

LKT 2014 metų Prioritetinių veiklų rėmimo sritys ir jų priemonės

Kad ir kaip tiksliai bus aprašyta kiekviena priemonė, pareiškėjai joms pritaikys savo projektus. Pasitaiko atvejų, kai pareiškėjai skaido savo projektus, teikia paraiškas kelioms priemonėms ir taip pasiekia geresnių rezultatų. Todėl svarbu, kad kvietime teikti paraiškas būtų nurodoma, kiek kokiai priemonei numatoma skirti lėšų. Tai padėtų pareiškėjams realiau vertinti savo projekto galimybes konkuruoti vienoje ar kitoje priemonėje.

Taip pat reikia konstatuoti, kad dėl priemonių/programų/sričių kaitos nėra galimybių tiksliai įvertinti kiekvienos remiamos veiklos/programos konkrečių rėmimo tendencijų. Selektiviai aptarsime kai kurių priemonių rėmimo dinamiką keliais pavyzdžiais.

1. Kultūros edukacija

1.1. *Vaikams ir jaunimui skirti kultūros bei edukacijos projektai, meno renginiai, kuriuose dalyvauja vaikai ir jaunimas.*

1.2. *Jaunųjų menininkų profesinių įgūdžių tobulinimas Lietuvoje ir užsienyje, jaunųjų menininkų kūrybos projektai.*

2013 m. šiai veiklai skirta 300 tūkstančių litų, 2014 m. ji paskelbta vienu iš LRKM ministro nustatytų prioritetų, numatant finansavimą 2 500 000 Lt.

Nekvestionuojant veiklos aktualumo, neaišku, ypač atsižvelgiant į 2015 m. gairėse susiaurintą edukacijos sampratą, kodėl ši veikla yra LRKM, o ne LR Švietimo ir mokslo ministerijos finansuojama sritis, bei kodėl, akcentuojant vaikų ir jaunimo edukaciją, iš prioritetų lauko 2015

m. išnyko jaunųjų menininkų skatinimas, kuriam 2013 m. buvo skirta 429 tūkstančiai, 2014 m. planuota skirti 800 tūkstančių litų. Juo labiau, kad poreikis 2014 m. ženkliai viršijo rėmimą. Prašoma buvo 7.602.367 Lt.

1.3. Skaitymo skatinimo iniciatyvos

Tai nauja labai svarbi priemonė, turint omenyje apskritai menkstančią skaitymo kultūrą Lietuvoje ir pasaulyje, išgalint garsą ir vaizdą perteikiančioms medijoms. 2013 m. šiai priemonei buvo skirta 113 000 Lt, nors buvo planuota 200 000 Lt, 2014 m. – 598 000 Lt. Nepavyko išsiaiškinti, kokiais tyrimais remiantis ši programa per metus padidinta 5,3 karto. Tokiam šuoliui pateisinti reikėtų rimtos motyvacijos. Daugiausia pagal šią priemonę buvo paremti įvairių biudžetinių įstaigų, Lietuvos regionų bibliotekų, projektai – skaitymo edukacijos renginiai vaikams ir suaugusiems.

1.5. Visuomenės informavimo priemonių naudojimo raštingumo ugdymas, siekiant didinti gebėjimus kritiškai vertinti ir analizuoti informaciją.

Tai nauja priemonė, kurios poreikis ypatingai padidėjo, paaštrėjus geopolitinei situacijai ir sustiprėjus Lietuvoje vykdomai užsienio šalių propagandai. 2014 m. jai skirta 182 000 Lt. Pagal šią priemonę daugiausia remti periodiniai leidiniai, pasiūlę publikacijų šia tema ciklus.

1.6. Visuomenės švietimas ir mokymasis muziejuose

Tai tęstinės remiamos veiklos, kurių rėmimo sritys 2014 m. apjungtos į vieną priemonę. Stebint bendrąsias finansavimo tendencijas galima konstatuoti, kad Muziejų ekspozicijoms vaikams 2013 m. buvo skirta 200 000 Lt, 2014 m. – 300 000 t. Kultūros ir meno edukacijos specialistų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo projektams 2013 m. skirta 50 000 Lt, 2014 m. – 800 tūkstančių Lt. Muziejinės veiklos ir skaitmeninimo projektams 2013 m. skirta 2 288 000 Lt. 2014 m. šioms veikloms planuota nežymiai didinti finansavimą: aptariamai 1.6 priemonei numatyta 3 100 000 Lt, papildomai priemoneje 5.1 „Skaitmeninto kultūros paveldo sklaida“ skiriant 300 000 Lt.

2. Kultūra regionuose.

Kultūros regionuose priemonių grupė tampriai susijusi su Regionų kultūros plėtros 2011 – 2020 m. programa, kuriai įgyvendinti LRKM nuo 2011 m. pagal kultūros ministro patvirtintą tvarką finansavo kultūrinę ir socialinę atskirtį mažinančius kultūros projektus, kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi veiklas, mėgėjų meno renginių projektus. 2013 m. ši priemonių grupė

papildyta specialiąja paramos kultūros keliams plėtoti ir kultūriniam turizmui skatinti skirta priemone. Tais metais įgyvendinant Regionų kultūros plėtros programos priemones paremti 62 projektai (1,853 mln. Lt). 2014 m. kultūros regionuose priemonių grupė pertvarkyta, kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimosi priemonę iškeliant į kultūros edukacijos priemonių grupę (1.4), dvi priemonės (kultūrinės ir socialinės atskirties mažinimo, kultūros kelių ir kultūrinio turizmo plėtros projektai) sujungiant ir papildomai įtraukiant atgaivintą priemonę paskatinti profesionalaus meno sklaidą regionuose (tokia programa buvo inicijuota 2008 m. ir vėliau keletą metų nebetęsiama dėl lėšų trūkumo).

Analizuojant kultūros regionuose priemonių dinamiką, galima pastebėti kelias tipiškas tendencijas. Pirmoji tendencija – beprecedentinis paraiškų kiekio ir prašomų sumų projektams įgyvendinti didėjimas 2014 metais. Galima spėti, kad dėl LRKM paviestų prioritetų į šias priemones teikė paraiškas didelis kiekis kultūros operatorių, anksčiau teikusių projektus dėl paramos panašioms veikloms į KRF, LRKM profesionalaus meno kūrybos projektų ir sklaidos ir kt. priemones, tačiau veikiausiai tai ne vienintelė priežastis. Štai 2014 m. pirmo konkurso metu priemonei 2.1 („Regionų kultūros plėtra“) pateiktos 276 paraiškos (prašoma suma 9.987.934 Lt), per metus iš viso paremti 364 projektai. Panaši padėtis matyti nagrinėjant 2.3 („Profesionalaus meno sklaidą regionuose“): pirmajam konkursui pateiktos 159 paraiškos (prašyta 15.1641.22 Lt), per metus paremtas 241 projektas. Lyginant su 2008 m., kai pirmą kartą vykdyta paramos profesionalaus meno sklaidai priemonė, matoma aiški tendencija – beveik 4 kartus išaugęs paraiškų skaičius ir prašomų sumų poreikis: 2008 m. finansuoti 47 projektai, prašoma suma buvo 4,5 mln. LT (suteikta 400000 Lt dalinė parama), atitinkamai 2014 m. paremtas 241 projektas, prašoma suma išaugo daugiau nei keturis kartus, o priemonei skirta finansinė parama – beveik 9 kartus, tačiau ji vis tiek tenkino mažiau nei 25% deklaruojamų poreikių. Panaši 2.1 priemonės dinamika, lyginant 2013 m. ir 2014 m. rezultatus: 2013 m. dviejose priemonėse paremta 50 projektų, 2014 m. – daugiau nei 7 kartus daugiau.

Šie skaičiai, suprantama, šiek tiek koreguotini, nes 2013 m. LRKM vykdytos priemonės neatspindi paramos regionų kultūrai, teiktos KRF lėšomis. Galbūt tikslesnis rodiklis čia būtų paremtų paraiškų skaičiaus dinamika: 2014 m. LKT finansuota 2420 projektų, iš jų „Kultūra regionuose“ priemonėse – 619 (25%). Nurodytos tendencijos skatina manyti, kad KRF veiklos principų ir LRKM regioninės kultūros politikos priemonių sujungimas vienoje priemonių grupėje 2014 m. gerokai apsunkino ir LKT veiklą, ir Regionų kultūros plėtros programos strateginių tikslų įgyvendinimą. Pirmiausia, analizuojant 2014 m. paremtus projektus, nelabai aiški pati regiono

samprata, ypač Regionų kultūros plėtros programos prioritetinių tikslų aplinkoje. Programoje akcentuojama teikti prioritetą veikloms, vykstančioms ne Vilniuje, Kaune ar Klaipėdoje, tačiau 2014 m. 2.1 priemonėje tas atsispindi tik iš dalies. Antra, 2.1 priemonėje daugiausia (virš 60 %) paremta Kultūros ministerijos ir savivaldybių pavaldumo įstaigų projektų, kurių, lyginant su ankstesniais metais, ženkliai daugėjo. Regionuose susiformavusio kultūros įstaigų tinklo aktyvumas laikytinas pozityvia tendencija, tačiau itin nedaug paremta projektų, kuriuos būtų galima susieti su regioninei kultūros politikai svarbiu tikslu – tarpregioninė, tarpinstitucinė bendra veikla. Manytina, kad dėl šios priežasties sumenko parama prioritetiniam tikslui remti kultūros kelių ir kultūrinio turizmo plėtotę. Kita vertus, neaiški LRKM ar LKT teiktos paramos dėmė su kitais biudžetinio finansavimo šaltiniais. Informacija pirmiausia būtų reikalinga suprasti, kokia apimtimi vienas ar kitas projektas buvo finansuotas per įvairius asignavimų valdytojus, ir siekiant racionaliau skirti dalinės paramos dalį, kad projektas būtų kokybiškai įgyvendintas. Trečia, 2014 m. finansuotoje priemonėje 2.3, priešingai, virš 70% paremtų projektų sudaro nevyriausybiinių organizacijų kultūrinės programos, tačiau jų veiklos efektyvumui nepalankiu veiksmu reiktų laikyti numanomą siekį paremti didesnę paraiškų kiekį. Nors priemonės apraše buvo rekomenduojama skirti ne mažesnę nei 10000 Lt paramą, beveik 25% projektų finansuoti mažesne apimtimi. Pastebėtina, kad kai kuriose srityse nevyriausybines organizacijos ir menininkų susivienijimai natūraliai vykdo savo veiklą būtent regionuose – čia tinkamas pavyzdys yra muzikos sritis, kurioje daugelis įstaigų, kolektyvų, muzikų grupių ir kitokių darinių įsisteigę arba orientuojasi į kūrybinių programų sklaidą regionuose. Ypač nevyriausybiniis sektorius, negaunantis bent dalinio bazinio finansavimo, atsiduria gana keblioje padėtyje įgyvendinant menka dalimi finansuojamus projektus, kas neužtikrina jų kokybės ir efektyvumo. Ketvirta, pastebimas kultūros įstaigų ir organizacijų bandymas prisiderinti prie LRKM skelbiamų prioritetų, todėl į kultūros regionuose priemonių grupę pateiktos paraiškos, kurios veikia tikslų leidybos, etninės kultūros, profesionalaus meno sukūrimo ir sklaidos ir kt. priemonėms. Tokia tendencija apsunkina galimybes apskaičiuoti priemonėms planuojamas lėšas ir racionaliai jas tvarkyti.

„Kultūros regionuose“ priemonių grupė nėra vienintelės LKT programos, per kurias teikiama parama regioninių įstaigų bei organizacijų veiklai ar regionuose vykdomiems projektams. Vis dėlto šioje srityje veikiantis kultūros operatorių laukas reikalingas ypatingo kultūrinės politikos dėmesio. Regionuose suformuotą kultūros įstaigų tinklą (virš 4500 struktūrinių padalinių – kultūros centrai ir jų filialai, bibliotekos, muziejai, bendruomenių centrai, teatrai, koncertinės įstaigos, kino ir vizualaus meno struktūros) papildoma ir kartu su juo konkuruoja nevyriausybines organizacijos, nepriklausomos asocijuotos ir kitokios struktūros. Suprantama,

kultūrinė savikūra vyksta ne tam, kad įgyvendintų vyriausybės strateginius tikslus ar atitiktų jos planavimo strategijas. Siekiant suderinti Regionų kultūros plėtros programos prioritetinius tikslus ir kultūrinę raišką regionuose, pageidautina, kad būtų siekiama regioninės kultūros politikos ir kultūros lauko iniciatyvų dermės. Kaip matyti iš šioje srityje 2013–2014 m. įgyvendintų priemonių dinamikos, net ir kelis kartus didinant paramą kultūros regionuose priemonių grupėms, lūkesčiai ir poreikiai gerokai prasilenkia su LRKM planais. Dar vienas ženklus kvotos šiai priemonei pakėlimas vargiai ar būtų rezultatyvus be priemonių prioritetinių veiklų patikslinimo ir projektų įgyvendinimo efektyvumo tyrimo. Manytina, kad šiai LRKM prioritetine laikomai programai reikalinga nuolatinė analizė ir stebėseną, lanksti bendradarbiavimo politika ne vien su pavaldžiomis įstaigomis, bet žymiai platesniu regionuose aktyviai veikiančiu kultūros operatorių lauku.

3. Kultūros produktų ir paslaugų kūrimas.

3.1. Lietuvos kūrybinių industrijų produktų kūrimas, sklaida Lietuvoje.

Prie strategiškai naujų veiklų priskirtinas kultūrinių ir kūrybinių industrijų (KKI) bei jų pristatymo užsienyje veiklų rėmimas. 2013 m. šiai veiklai skirta 800 tūkstančių litų, o 2014 m. – 2 970 000 Lt.

Suma skirta šiai veiklai vykdyti ženkliai padidėjo. Pozityvu, kad 2014 m. buvo atskirtas finansavimas KKI vykdymui Lietuvoje bei jos sklaidai užsienyje. Tačiau, atsižvelgiant į KKI teigiamo poveikio reikalavimus – didelę rinką (minimum trys milijonai), nelogiška disproporcija tarp jos vystymui skiriamų lėšų Lietuvoje (2 170 000 Lt.) bei lėšų skiriamų sklaidai užsienyje (800 000 Lt.).

Taip pat akivaizdu, kad tai yra tarpsritinė, strateginiu požiūriu prioritetinė veikla, kuri finansuojama iš skirtingų šaltinių: LR Kultūros ministerijos, LR Ūkio ministerijos, VŠĮ „Versli Lietuva“, privačių šaltinių, ir pan. Nesant koordinacijos tarp šių institucijų, daugelis iniciatyvų žlunga (veikla brangi, o rėmimo lėšos ribotos) arba lėšos panaudojamos netikslingai.

3.2 Meno ir kultūros kūrinių fiksavimas ir leidyba.

2013 m. šiai veiklai skirta 250 000 Lt., o 2014 m. numatyta 500 000 Lt. Nors, kaip ir daugelyje veiklų, šioje taip pat finansavimas didėjo, tačiau ir jis neatitinka lauko poreikių. 2014 m. šiai veiklai remti paraiškų pateikta už 6 560 072 Lt.

3.3.2. *Valstybės stipendijos kultūros ir meno kūrėjams.*

Tai iš Kultūros ministerijos finansuojamų programų perkelta priemonė. LKT ją sėkmingai vykdo. Sakytume, net atidžiau nei anksčiau vertina, ką gavęs paramą meno kūrėjas ketina sukurti ir kiek tam reikia laiko. 2014 m. šiai priemonei vykdyti buvo planuota 3 600 000 Lt, o dėl didelio poreikio skirta 3 684 000 Lt. Vis dėlto reikia pastebėti, kad edukacinės stipendijos forma nėra patogiausias būdas paremti menininką ar kultūrininką, vykstantį į konferencijas, festivalius, edukacinius renginius užsienyje.

3.3.3. *Meno kūrėjų organizacijų kūrybinės programos ir veikla.*

Tai iš Kultūros ministerijos finansuojamų programų perkelta priemonė. Ši programa KM biudžete egzistavo nuo seno, dar iki įsigaliojant Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų įstatymo 10 straipsnio 4 punktui: „Meno kūrėjų organizacijų veikla ir kūrybinės programos finansuojamos iš Kultūros ministerijai skirtų valstybės biudžeto asignavimų.“ Biudžetinės Kultūros rėmimo fondo lėšos, kuriomis disponuoja LKT, nėra KM skirti valstybės biudžeto asignavimai. Todėl šios priemonės perkėlimo į LKT teisėtumas abejotinas. Tačiau pati priemonė reikalinga. Ši parama meno kūrėjų statusą turinčiai organizacijai (ne tik Lietuvos meno kūrėjų asociacijos narei) sudaro sąlygas atstovauti savo kūrybos sričiai, teikti ekspertines rekomendacijas, rūpintis socialine ir kūrybine savo narių aplinka, jaunųjų kūrėjų ugdymu, kūrybos sklaida ir prieinamumu visuomenei. 2013 m. šiai priemonei skirta 2 000 000 Lt, 2014 – 2 500 000 Lt.

3.4 – 3.7. Tai iš Kultūros ministerijos finansuojamų programų perkeltos priemonės. Jos neblogai dera su LKT misija, juo labiau, kad panaši programa KRF buvo ir anksčiau. Apskritai sveikintina, kad Lietuvių literatūros leidyba, Užsienio literatūros vertimai į lietuvių kalbą ir jų leidyba bei Meno ir kultūros leidinių leidyba – atskiros priemonės. Tai lengvina ir daro kokybiškesnę ekspertų darbą, lengvina apskaitą. Tačiau bandant nustatyti, kurie projektai kuriai priemonei priklauso, prasideda painiava. Štai 2013 m. visoms šioms keturioms priemonėms buvo numatyta 5 700 000 Lt, o paremta leidybos projektų už 2 357 000 Lt, neskaitant parodų katalogų, muzikos natų leidybos ir internetinių svetainių turinio. Originaliosios grožinės literatūros leidybai teko 217 000 Lt (tame skaičiuje 98 000 Lt leidybai kitomis kalbomis), negrožinės – 251 000 Lt, užsienio literatūros leidybai – 287 000 Lt, kultūros ir meno leidiniams – 1 500 000 Lt. Pastarieji taip įvardyti, išrinkus leidybos projektus iš ne literatūros sričių – architektūros, dailės, fotografijos, kultūros paveldo,

muziejų, tautodailės, teatro. Grynai meno leidiniams šia priemone skiriama 492 000 Lt. Visi kiti projektuose minimi leidiniai nuo Literatūros srities negrožinių leidinių tesiskiria savo tematika, o ne žanru. Leidybai Brailio raštu skirta 106 000 Lt.

2014 m. finansuojamos prioritetinių veiklų rėmimo priemonės yra sunumeruotos, tad, atrodo, galima lengviau nustatyti, kaip kuri yra finansuojama. Tačiau žvelgiant į 2014 m. paremtus 3.4 – 3.7. priemonių projektus už 3 614 000 Lt (buvo planuota 3 800 000 Lt), galima pastebėti nežymių netikslumų, kai leidiniai migruoja iš vienos priemonės į kitą [pavyzdžiui, Antano Šileikos bei Tomo Venclovos ir Česlovo Milošo pokalbių ir dar 3 knygos (61 000 Lt) yra verstinės, tad turėtų atsidurti 3.5 prioritete; 3,4. prioritete „Lietuvių literatūros leidyba“, kur paskirstyta 2 085 000 Lt (920 000 Lt grožinei ir 1 165 000 Lt negrožinei literatūrai), taip pat yra atsidūrę 3 meno albumai (80 000 Lt) ir 2 knygos Brailio raštu (26 000 Lt)]. Čia taip pat sunku atskirti, kas yra „lietuvių literatūra“ ir kas – „kultūros ir meno leidiniai“, kuriems padalinta 1 041 000 Lt, tačiau tik 404 000 Lt tenka meno albumams. Šiuose skaičiavimuose galimos paklaidos, nes iš projekto pavadinimo ne visada galima tiksliai nustatyti leidinio pobūdį, tačiau jos neturėtų griauti bendrų proporcijų. Be to, leidybos projektų pasitaiko ir kitose priemonėse (1.3., 2.1., 2.3., 3.1., 3.3.5., 5.2.1., 5.6.), viso už 192 000 Lt. Pagal 5.7. priemonę „Regėjimo negalią turintiems asmenims leidinių leidyba“ paremta projektų už 88 000 Lt.

Tad realiai 2014 metais grožinei lietuvių literatūrai teko 920 000 Lt, negrožinei (įskaitant periodinius leidinius) – 1 635 000 Lt, meno leidiniams 484 000 Lt, užsienio literatūrai – 461 000 Lt, regėjimo negalią turinčiųjų – 114 000 Lt. Apibendrinant galima teigti, kad priemonės „Lietuvių literatūros leidyba“ ir „Meno ir kultūros leidinių leidyba“ nėra aiškiai atskirtos bei aprašytos, ir tai klaidina pareiškėjus bei vertintojus.

3.8. Apskritai priemonė „Teigiamo meno poveikio žmogaus sveikatai ir gerovei skatinimas“ sveikintina. Tačiau nors tiek LRV veiklos plane, tiek LKT 2013 m. priemonėse akcentuojamas Sveikatos bei Socialinių reikalų ir darbo ministerijų dalyvavimas, šie sektoriai finansuoja šią priemonę savarankiškai, jokie tarpsektorinio bendradarbiavimo nesimato, informacija nesikeičiama.

4. Tarptautiniai ir mobilumo projektai.

4.1. *Lietuvos kultūros sklaida užsienyje.*

4.2. *Tarpkultūrinio dialogo ir tarptautinių projektų įgyvendinimas Lietuvoje.*

Įgyvendinant Kultūros politikos kaitos gaires, nuo 2013 m. siekta konceptualiai pertvarkyti LRKM priemones, skirtas Lietuvos kultūros sklaidai užsienyje, tarptautinio bendradarbiavimo ir mobilumo veiklas. Pirmuosiuose dviejuose TVP numatytas tikslas formuoti tarptautinę kultūros politiką „kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų“ nuosekliai įgyvendintas, 2013 m. pertvarkant tęstines priemones, papildant jas naujomis ir suformuojant reprezentatyvią priemonių grupę. 2013 m. jas sudarė LRKM administruotos priemonės, skirtos Lietuvos kultūros sklaidai užsienyje, menininkų rezidencijų programoms, bendradarbiavimui su užsienio kultūros organizacijų atstovais ir ekspertais, ES programose dalyvaujančių Lietuvos kultūros institucijų paramai, ilgalaikiams tarptautinio kultūros bendradarbiavimo projektams, kūrybinių industrijų pristatymo užsienyje projektams. Šių priemonių svarbą dar padidino Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai 2013 m. antrąjį pusmetį. 2014 m. LKT administruota tarptautinių ir mobilumo projektų priemonių grupė papildyta tęstinėmis LRKM priemonėmis – „Lietuvoje rengiami tęstiniai tarptautiniai meno renginiai“ ir „Lietuvoje rengiami tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai“. Nors, lyginant su 2013 m., 2014 m. bendra finansinės paramos suma šiai priemonių grupei nežymiai (apie 0,6 mln. Lt) sumažinta, didintas finansavimas būtent minėtai tęstinių tarptautinių renginių priemonei (padidinta iki 3 mln. Lt).

Atrodytų, šios prioritetinių veiklų srities priemonių tikslai ir reikalavimai buvo išdėstyti pakankamai aiškiai, tačiau analizuojant 2014 m. LKT paremtus projektus susidaro įspūdis, kad kultūros laukui buvo sunku atskirti specialiąsias tarptautinio bendradarbiavimo didinimo programas, kurias būtų galima pavadinti prestižiniais projektais, nuo įprastų tarptautinės kultūros sklaidos ir bendradarbiavimo projektų, kuriuos tradiciškai remdavo KRF. Pavyzdžiui, pagal priemonę 4.1.1. (Lietuvos kultūros ir meno sklaida užsienyje) paremti 87 projektai (2013 m. – 14), iš jų net 30 projektų paremti mažesne nei 30000 Lt suma (minimali suma pagal priemonės reikalavimus). Kelia didelių abejonių kai kurių projektų atitikimas priemonės aprašyme nurodytoms galimoms rėmimo sritims (įtraukti net mėgėjų projektai) ir specialiesiems prioritetams. Galima spėti, kad paraiškų teikėjus suklaidino prioritetinių veiklų rėmimo gairės, nes nebuvo išsamaus paaiškinimo, ar kitose priemonių grupėse gali būti remiami tarptautinio bendradarbiavimo ir sklaidos projektai. Analizuojant kitus šios grupės priemonių rezultatus taip pat galima manyti, jog kai kurios rėmimo sritys nebuvo aiškiai paraiškovams apibrėžtos –

pavyzdžiui, aiškinantis, kas priskirtina kultūros ir kūrybinėmis industrijoms: 4.3 priemonėje (Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų produktų eksportas į užsienį) paremti ir akademinio meno sklaidos užsienyje projektai.

Dvi svarbios priemonės – „Nacionalinis paviljonas Venecijos šiuolaikinio meno bienalėje“ (4.1.2) ir „Lietuvoje rengiami tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai“ (4.2.3) – apskritai diskutuotinos kaip LKT administravimo sritys. Tai nekonkurencingos priemonės, kur kasmet remiamas vos vienas LRKM atrinktas projektas ir iš esmės tik tikslinama finansinės paramos suma.

Vertinant 2013–2014 m. šios srities priemones ir jų įgyvendinimo dinamiką, reikia pabrėžti, kad jų konceptualizavimas užtikrina kryptingą ir veiksmingą tarptautinę kultūros politiką ir Lietuvos kultūros žinomumo didinimą, atitinka ne tik Gairių raidę, bet ir turinį.

4.3. Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų produktų eksportas į užsienį.

Žr. punkto 3.1 komentarus.

4.4. Užsienio menininkų rezidencijos Lietuvoje.

Tai iš Kultūros ministerijos finansuojamų programų perkelta priemonė. 2013 m. jai buvo planuota 550 000 Lt, skirta 305 000 Lt; 2014 m. planuota 850 000 Lt, skirta 752 000 Lt. Pagal ją paremtos tiek pastovios menininkų rezidencijos, tiek biudžetinės ir viešosios įstaigos, kviečiančios užsienio menininkus savo kūrybinėms programoms vykdyti. Tarptautinį Lietuvos menininkų mobilumą remia 3.3.2. priemonė „Valstybės stipendijos kultūros ir meno kūrėjams“ per edukacines stipendijas. Tačiau jokia priemonė nesudaro jiems sąlygų tiesiogiai kreiptis į pastovias Lietuvos rezidencijas ir ten vykdyti savo kūrybinius projektus. Tai riboja ne tik ypač jaunų menininkų galimybes kurti (nes ne visi tam turi tinkamas sąlygas), pačių Lietuvoje įsikūrusių rezidencijų plėtrą, bet ir užsienio bei Lietuvos menininkų bendradarbiavimą, asmeninius ryšius. Vertinant šią programą vis tik kyla klausimas, kodėl yra finansuojamos tik užsienio menininkų rezidencijos Lietuvoje, tačiau nefinansuojamos Lietuvos menininkų rezidencijos užsienyje, kai tuo tarpu užsienio menininkai rezidencijoms Lietuvoje turi daug daugiau potencialių finansavimo šaltinių užsienyje.

5. Kultūros tapatumas

5.2.1. *Pilietinio, tautinio ir lituanistinio ugdymo projektai.*

Tai iš Kultūros ministerijos finansuojamų programų perkelta priemonė. 2013 m. jai planuota 280 000 Lt. Kadangi lėšos buvo paskirstytos pagal sritis, nepavyko atsekti, kiek tokių projektų buvo paremta. 2014 m. planuota 150 000 Lt, tiek pat ir skirta.

5.3. *Lietuvos tremtinių ir politinių kalinių kapų ir palaidojimo vietų paieška ir tvarkymas.*

2014 m. skirta 150 000 Lt. 2013 m. buvo finansuojama LRKM.

Ši programa turėtų būti finansuojama iš LRKM, o ne KRF lėšų.

5.4. *Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, paieška, sklaida, priežiūra, sugrąžinimas, įtraukiant į šį darbą užsienyje gyvenančius lietuvius.*

2013 m. skirta 192.6 tūkstančiai litų, 2014 m. skirta 150 000 Lt.

5.5. *Bibliotekose ir archyvuose saugomo dokumentinio paveldo restauravimas ir prevencinis konservavimas.*

2014 m. skirta 300 000 Lt.

5.7. *Apsaugos techninių priemonių įrengimo projektavimas sakraliniuose kultūros paveldo objektuose, siekiant išsaugoti juos ir juose esančias kultūros vertybes.*

2014 m. skirta 300 000 Lt

Ši programa turėtų būti finansuojama iš LRKM, o ne KRF lėšų.

5.8. *Reprezentacinių, valstybės reikšmės renginių/projektų įgyvendinimas ar dalyvavimas juose.*

Turbūt negalima abejoti šios priemonės reikalingumu. Tačiau 2014 m. jai numatyta 1 580 000 Lt, o paskirstyta tik 79 000 Lt ir tik T. Ševčenkos 200-ųjų gimimo metinių minėjimo renginiams. Natūralu, kad tam tikra suma tokiems renginiams turi būti rezervuota ir konkursas skelbiamas kiekvienam jų atskirai, tačiau nenatūralu, kad LKT negali skelbti konkursų bendra tvarka, o turi laukti skambučio iš Kultūros ministerijos, kuriai patogu, kad LKT lėšos persikelia į kitus metus ir nereikia jų būtinai įsisavinti biudžetiniais metais.

7. PIRMINĖS IŠVADOS

Išvados dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo plėtos

I. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, priimtose 2010 m., suteikė naują impulsą kultūros politikos plėtos procesams. LR Seimo priimtame dokumente numatytų 10-ies gairių įgyvendinimo procesai vyksta nevienodu tempu, tai lemia ir besikeičiančių vyriausybių pasirenkami strateginiai prioritetai bei įgyvendinimo priemonės.

II. 2011 – 2014 m. vertintini kaip svarbus ankstyvasis ilgalaikės kultūros politikos atnaujinimo strategijos įgyvendinimo etapas, kuriuo buvo atlikti fundamentalūs žingsniai: sukurta teisinė bazė daliai gairių siekinių įgyvendinti, išryškinti ir politiniuose dokumentuose įtvirtinti trumpos ir vidutinės trukmės kultūros srities plėtos strateginiai prioritetai, atlikti būtini kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo, šios srities valdymo demokratizavimo veiksmai. Kultūros politikos kaitai būtina nuolatinė kritinė tikslų ir uždavinių peržvalga, jų įgyvendinimo efektyvumo analizė ir priemonių tobulinimas, naujų ambicingų tikslų formavimas ir ryžtingas jų įgyvendinimas.

III. Kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo procesų eigos vertinimas neatsiejamas nuo kultūros politikos kaitos tęstinumo ir plėtos. Atliktame tyrime analizuotas tik nedidelis kultūros politikos kaitos procesų fragmentas, tačiau politiniu požiūriu Lietuvos kultūros tarybos veikla turi didelį poveikį ir platų visuomeninį atgarsį. Vertindami 2013 – 2014 m. vykusius kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus iš esmės teigiamai, turime pastebėti, kad naujai įsteigtos institucijos – Lietuvos kultūros tarybos – veiklos tobulinimas ir efektyvinimas neabejotinai priklausys nuo ambicingesnio ilgalaikės kultūros politikos kaitos strategijos veiksmingumo didinimo.

Išvados dėl ES ir nacionalinių strateginių kultūros politikos dokumentų dermės

IV. Vadovaujantis EB steigimo sutartyje numatytu subsidiarumo principu, ES lygiu numatyta Europos kultūros darbotvarkė valstybės narėms nekliudo nustatyti savo nacionalinės kultūros politikos tikslų ir jų siekti. ES lygiu įvardijami kultūros dienotvarkės tikslai yra lankstus pagrindas, kuris turėtų padėti orientuoti veiksmus kultūros srityje. 2015 – 2018 m. ES kultūros darbotvarkė

išskiria 4 prioritetinius sektorius: kultūros prieinamumas; kultūros paveldas; kultūros ir kūrybos sektoriai: kūrybinė ekonomika ir inovacijos; kultūrų įvairovė, įskaitant mobilumą ir ryšius su ne ES šalimis. Pirmą kartą išskiriami ir du tarpsektoriniai prioritetai – skaitmeninių technologijų naudojimas bei statistika.

V. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės nuo 2010 m. yra pagrindinis šalies kultūros politikos dokumentas, numatantis jos raidos kryptis. Su šio dokumento nuostatomis turi koreliuoti įvairių LR vyriausybių formuluojami nacionalinės kultūros politikos tikslai, uždaviniai ir įgyvendinimo priemonės.

Išvados dėl Lietuvos kultūros politikos įgyvendinimo priemonių atitikimo strateginiams tikslams

VI. Atlikus pirminę kultūros politikos strateginių prioritetų planavimo 2011 – 2014 m. analizę matosi, kad ilgalaikėse valstybės pažangos strategijose ir jų įgyvendinimo tarpinstituciniuose planuose buvo akcentuoti ir iš dalies įgyvendinti Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių fundamentalieji siekiniai (pirmoji gairė): „ilgalaikėje Lietuvos strategijoje kultūrą laikyti strategine valstybės raidos kryptimi“ ir „kultūros politiką susieti su kitomis valstybės politikos sritimis ir sukurti veiksmingą institucijų bendradarbiavimo modelį“. Tačiau LRKM strateginiuose ir metiniuose planuose dėstomuose prioritetuose menkai atsispindi šiuose procesuose jai numatytas aktyvus vaidmuo, aiškiai išdėstytas toje pat kultūros politikos kaitos gairėje: „Suteikti platesnius įgaliojimus Kultūros ministerijai vykdant įvairius sektorius jungiančią politiką kartu su kitomis ministerijomis (švietimo ir kultūros, ūkio ir kultūros, aplinkos, urbanistikos ir paveldo, finansų ir kultūros, socialinių reikalų ir kultūros, tarptautinių santykių ir kultūros).“

VII. Aptariamam laikotarpiu ne visus Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių siekinius imtasi įgyvendinti, o kai kurie siekiniai žymiai susiaurinti ir planuojami įgyvendinti tik iš dalies. LRKM 2014 m. strateginiame plane ir 2014 – 2020 m. Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstituciniame veiklos plane nunyko kai kurie ypač svarbūs 1–3 Gairių siekiniai, be kurių neįmanoma įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį. Pavyzdžiui, 3 Gairėje „Gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai“ numatyti siekiniai nėra vykdomi, o viešojoje erdvėje nėra prieinama informacija, kad ir būtų svarstomi.

VIII. Vertinant 2013 – 2014 m. KRF lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairėse apibrėžtus prioritetus, galima konstatuoti, kad 2014 m. prioritetų spektras susiaurėjo. 2014 m. išskirti prioritetai net formaliai neatliepia strateginių kultūros politikos, kaip valstybės kryptingo konkurencingumo stiprinimo, tikslų. Iš prioritetų lauko dingo kai kurie Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse, taip pat Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ numatyti tikslai, ypač tie, kurie buvo susiję su „Sumanios visuomenės“ sritimi „besimokanti visuomenė“.

IX. Apibendrinant kultūros politikos įgyvendinimo priemonių atitikimo strateginiams prioritetams dinamiką, remiantis 2013 – 2014 m. KRF lėšomis finansuotų veiklų teikimo gairėmis, galima daryti kelias pirmines išvadas:

- keičiantis vyriausybės strateginiai prioritetai iš dalies redukuoti, lyginant su ilgalaikėmis kultūros politikos ir valstybės pažangos strategijomis; pastebimi strateginių prioritetų neatitikimai LR strateginiuose ir LRKM metiniuose planuose.
- aptariamam laikotarpiu parama kultūros ir meno projektams buvo vis labiau siejama su vyriausybės strateginiais tikslais ir ilgalaikio planavimo prioritetais;
- padidinus KRF lėšas, radikaliai apribota parama kultūros srities projektų konkursams iš kitų biudžeto asignavimų;
- LRKM konceptualiai pertvarkė kultūros rėmimo priemones, ženkliai padidindama jų skaičių ir aiškiai susiedama jas su deklaruojamomis prioritetinėmis veiklomis.

Išvados dėl 2013 – 2014 m. kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo atskyrimo eigos

X. Ryškiausias šiame tyrime aptariamo periodo pokytis – LR Lietuvos kultūros tarybos įsteigimas 2013 m., numatytas antrojoje Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėje. Tai vertintina kaip strateginės reikšmės žingsnis per visą Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį, atskiriant kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą, stiprinant kultūros lauko demokratizacijos ir savireguliacijos mechanizmus.

Antroji Lietuvos kultūros politikos kaitos gairė „reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją“ LR Seimo priimtame dokumente išskleista taip:

- 1) demokratizuoti kultūros politikos modelį – atskirti politikos formavimą ir įgyvendinimą, Mokslo tarybos pavyzdžiu įsteigiant Kultūros tarybą;
- 2) optimizuoti kultūros įstaigų tinklus ir modernizuoti kultūros infrastruktūrą, kad jos finansavimas būtų efektyvesnis;

3) sukurti nuolatinę kultūros procesų stebėsenos, analizės, poveikio vertinimo ir strateginio planavimo sistemą, skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus.

Pirmasis punktas įgyvendintas. Lietuvos kultūros taryba pradėjo veikti 2013 metais, tačiau ne kaip savarankiška kultūros savivaldos institucija, o kaip LRKM pavaldi biudžetinė įstaiga su labai ribota sprendimų priėmimo galia. Tebelieka aktualus esminis klausimas kas yra Lietuvos kultūros taryba – agentūra, vykdanči administracinio pobūdžio Kultūros ministerijos nurodymus, techniškai ją aptarnaujanti, ar kultūros savireguliacijos institucija, turinti daugiau lankstumo ir savarankiškumo (pagal analogiją su kitose šalyse veikiančiomis Meno ar Kultūros tarybomis), numatanti ir savo strategiją kaip įgyvendinti ministro formuluojamus kultūros politikos kryptis ir prioritetus. Nuo KRF taikyto kultūros ir meno sričių finansavimo 2013 m. buvo pereita prie priemonių finansavimo, o 2014 m. – prie prioritetinių veiklų rėmimo sričių priemonių finansavimo. 2015 m. numatomas dvejetainis (kultūros ir meno sričių bei prioritetinių veiklų priemonių) finansavimas. Šis žingsnis pavėluotas. Paimta sistema kultūros operatoriams sudaro dar daugiau sunkumų apsisprendžiant, kur kokią paraišką teikti. Todėl peršasi išvada, kad praktiniai LRKM veiksmai neatitinka antrosios gairės dvasios: kultūros valdymas nei demokratizuotas, nei pasižymintis savireguliacija.

LR specialiųjų tyrimų tarnyba, 2013 m. tyrusi Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo veiklą, savo 2012-12-16 rašte Nr. 4-01-7719 pirmu punktu nurodė:

„Dalinės finansinės paramos nuostatų 7 punkte nustatytos einamaisiais metais valstybės skirtų asignavimų proporcijos procentais programoms, nurodytoms Įstatymo 28 straipsnyje ir Dalinės finansinės paramos nuostatuose, remti. Mūsų nuomone, tokia valstybės skiriamų asignavimų paskirstymo tvarka programoms neskatina konkurencijos, o atskirais atvejais gali sudaryti sąlygas piktnaudžiauti“.

Antrasis punktas neįgyvendintas. Vienintelis bandymas reformuoti teatrų sistemą kol kas stringa sulaukęs teatrų bendruomenės pasipriešinimo. Užuoat teikusi kitus kultūros įstaigų tinklų optimizavimo ir kultūros infrastruktūros modernizavimo projektus, LRKM be jokių lėšų į LKT perkėlė didžiąją dalį savo finansuojamų programų už daugiau kaip 12 mln. Lt. taip padengdama sau pavaldžių biudžetinių įstaigų išskolinimus ir vis tiek palikdama joms galimybę gauti paramą savo veiklos projektams iš LKT. Pagal LKT 2014 m. paramos projektams duomenis, įvertinus mažiau nei pusę visos paramos (I ir II konkursai), biudžetinėms ir viešosioms įstaigoms, kurių steigėjai – valstybės ar savivaldybės institucijos, teko 43%, nepriklausomoms viešosioms įstaigoms ir asociacijoms – 57% lėšų. Tokio perkėlimo tikslingumas, kultūros savireguliacijos požiūriu, abejotinas, tačiau dar labiau abejotina Kultūros ministerijos teisė neapsiriboti prioritetų nustatymu, o nustatyti konkrečias priemones ir joms paskirstyti finansavimo kvotas, nes

biudžetinės KRF lėšos nėra LRKM skirti Valstybės biudžeto asignavimai. Kai kurios iš LRKM perkeltos programos yra susijusios su LRKM pavaldžių biudžetinių įstaigų tiesiogine veikla: Muziejų modernizavimo 2007 – 2015 metų programa; Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija, LRKM pavaldžių biudžetinių įstaigų tiesioginės veiklos projektai. Todėl susidaro įspūdis, kad formuojant 2014 m. prioritetinių veiklų rėmimo sričių priemones, buvo stengiamasi kuo daugiau KRF lėšų nukreipti biudžetinio sektoriaus veikloms finansuoti.

Trečiasis punktas vykdomas. LKT įsteigtas Analizės ir stebėsenos skyrius, kultūros procesų moksliniams tyrimams 2014 m. išleista 1 049 370 Lt, bandoma kultūros procesams pritaikyti strateginio planavimo sistemą. Nors 2015 metais kultūros procesus tirti nebekviečiama, o Analizės ir stebėsenos skyrius pasmerktas išnykti, drastiškai stingant darbuotojų projektams aptarnauti. Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų 2015 metų projektų teikimo gairėse, visai ne pagal strateginį planavimą, o laiku nesuderinus kultūros sektoriaus rėmimo schemas su Europos Komisija ir susidūrus su Konkurencijos tarnybos išaiškintu naujuoju Europos Komisijos reglamentu, sumažinamas projektų rėmimo intensyvumas, ne tik NVO, bet ir biudžetines įstaigas įpareigojant savo projektams vykdyti sukaupti 20-30 % nebiudžetinių lėšų. Jei šias taisykles traktuotume ne kaip paprastą LRKM neapsižiūrėjimą, kaip matosi iš LR finansų ministerijos 2014-12-18 rašto Nr. ((24.37)-5K-1424509-5K-1425387)-6K-1409841, galėtume teikti, kad jomis LRKM siekė komercializuoti nevyriausybinių kultūros sektorių, o priimant sprendimus dėl biudžetinio sektoriaus projektų finansavimo, norėjo pasitelkti privatų verslą ir jam deleguoti bent 20% sprendimų galios.

XI. Nebuvo aiškaus išankstinio organizacinio plano, kaip turėtų įvykti dalies kultūros politikos įgyvendinimo funkcijų perdavimas Lietuvos kultūros tarybai, ne(į)vertintos darbų apimtys ir optimalus darbuotojų skaičius, reikalingas visoms įstatyme numatytoms LKT funkcijoms vykdyti. (Projektų, tenkančių vienam LKT darbuotojui, skaičius mažiausiai du kartus viršija panašius kitų agentūrų rodiklius.) LRKM apsisprendimas 2014 m. atsisakyti projektų finansavimo pagal sritis ir visą KRF bei Lietuvos kultūros tarybai perduotų LRKM programų paketą sugrupuoti į 6 didelės apimties priemones buvo konceptualiai novatoriškas, bet ir pernelyg staigus/radikalus žingsnis. Kultūros laukas nebuvo tinkamai paruoštas ar pasiruošęs šiems esminiams pasikeitimams – trūko informacijos, konsultacijų, orientacijos į kokias priemones teikti paraiškas. Nestabilios, kasmet kintančios ir neišsamiai aprašytos priemonės, programos, taisyklės neleidžia kultūros operatoriams planuoti savo veiklų, išvengti chaotiškumo ir nepasitenkinimo vykstančiomis permainomis.

XII. Apibrėžiant naujai įsteigtos Lietuvos kultūros tarybos kuruojamų priemonių lauką, jai gana instrumentiškai priskirtas daugumos LRKM vykdytų konkursinių programų administravimas. Šalia iš kultūros politikos kaitos išplaukiančių prioritetinių tikslų įgyvendinimo LKT deleguotos LRKM funkcijos, kurias vykdyti įpareigoja LR Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas, Teatro ir koncertinių organizacijų įstatymas, ilgalaikės Vyriausybės programos ir kt. su kultūros sritimi susiję LR teisiniai dokumentai. Stebėtina ir nepateisinama, kad daugelio strateginių ir programinių tikslų įgyvendinimas susietas su vieninteliu finansinių įplaukų šaltiniu – KRF lėšomis iš akcizo. Kritikuotina ir praktika perkelti į LKT administravimo lauką svarbias, tačiau menkai konkurencingas priemones, susijusias su valstybės reprezentacija, tarptautinio Lietuvos kultūros žinomumo didinimu (kaip Nacionalinis paviljonas Venecijos šiuolaikinio meno bienalėje, Lietuvoje rengiami tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai), atliepia specifinius biudžetinių įstaigų poreikius, yra tampriai susijusios su tiesiogine jų veikla (Visuomenės švietimas ir mokymas muziejuose; Bibliotekose ir archyvuose saugomo dokumentinio paveldo restauravimas ir prevencinis konservavimas), ar sprendžia kitus su LKT veikla nesusijusius uždavinius (Apsaugos priemonių įrengimo projektavimas sakraliniuose kultūros paveldo objektuose; Reprezentaciniai valstybės reikšmės renginiai). LKT biudžetas apriboja tiek jos, tiek pačios LRKM galimybes imtis ambicingesnių programų, svarbių nacionalinės kultūros atsinaujinimui ir moderniai plėtrai, „nutrina“ ribas tarp strategiškai reikšmingų priemonių ir tradicinių tęstinių veiklų rėmimo.

XIII. 2014 m. KRF lėšomis vykę kultūros projektų finansavimo konkursai buvo itin smulkmeniškai reglamentuoti, LR kultūros ministro įsakymu patvirtinant prioritetinių veiklų rėmimo sritis, jų priemones ir kvotas joms finansuoti. Priemonių finansinės kvotos suplanuotos remiantis vyriausybės prioritetais, tačiau viešai nepateikta informacija, kokia buvo jų apskaičiavimo metodika. To pasėkoje matyti drastiški neatitikimai tarp atskiroms priemonėms pateiktų paraiškų skaičiaus, prašomų sumų ir konkrečių priemonių kvotų. Jei ankstesniais metais KRF paremdavo nuo 42% iki 52% pateiktų paraiškų ir patenkindavo arti 30% prašomos sumos (pvz., 2013 m. prašyta 62 mln. 986 tūkst. Lt, skirta 17 mln. 422 tūkst. Lt, t.y. 27,6%), 2014 m. kai kuriose priemonėse skirta mažiau nei 10% prašomos sumos (priemonės 1.1; 3.2; 3.6; 5.2.1) ir patenkinta 23–30 % pateiktų paraiškų (pavyzdžiui, 3.2; 3.6; 5.2.1 priemonės). Ši padėtis skatina manyti, kad būtina skaidresnė ir racionali priemonių kvotų apskaičiavimo metodika.

8. REKOMENDACIJOS

1. Būtina **peržiūrėti** LKT finansuojamas priemones ir LRKM programas, idant LKT finansuojamos priemonės geriau atitiktų jos misiją. Problemiškas atrodo biudžetinio sektoriaus tiesioginių veiklų finansavimas iš konkursinių lėšų. Biudžetinis ir nebiudžetinis kultūros sektoriai privalo turėti vienodas galimybes konkuruoti dėl projektų rėmimo.
2. Rekomenduojama iš anksto **informuoti** plačiąją kultūros bendruomenę apie svarstomas kultūros programas, priemones, rėmimo prioritetus, įtraukti ją į konsultacijas, kviesti teikti pasiūlymus, skirti lėšų informaciniais renginiais visoje Lietuvoje. Rekomenduojama išlaikyti gerąją LKT praktiką, kai skelbiamų konkursų metinis kalendorius yra žinomas iš anksto. Numatyti KRF lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairėse nuostatą, kad, paskelbus kvietimą, paraiškų priėmimo laikotarpis negali būti trumpesnis nei 30 kalendorinių dienų (dabar 18.2 p. leidžiamas 10 darbo dienų terminas).
3. Remiamų kultūros programų, sričių **aprašai** turi būti **tobulinami** ir išplečiami, pateikiant vienodą ir išsamią informaciją apie tikslus, rėmimo prioritetus, tinkamus paraiškų teikėjus, finansuojamas ir nefinansuojamas veiklas, rėmimo intensyvumą bei leistinus kofinansavimo būdus, partnerystės reikalavimus, prognozuojamą remti projektų skaičių ir kt. Būtina pateikti priemonių aprašuose naudojamų terminų (inovacijos, kultūrinės ir kūrybinės industrijos; regiono, edukacijos sampratos ir kt.) apibrėžimus ir paaiškinimus.
4. LKT planai sukurti elektroninę paraiškų teikimo sistemą sveikintini. Tačiau reikia sukurti bendrą valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų kultūros institucijų veiklos ir jų bei NVO teikiamų projektų **informacinę sistemą**, kad pagaliau būtų apskaičiuota, kokia nacionalinio biudžeto dalis tenka kultūrai ir išvengta dvigubo finansavimo. Juo labiau, kad panaši sistema, įvertinanti valstybės paramos apimtį kiekvienai įmonei ar organizacijai, LR konkurencijos tarnyboje jau veikia.
Dar viena planuojamos kurti elektroninės paraiškų teikimo sistemos funkcija turėtų būti pagalba paraiškų teikėjams. Rekomenduojama sukurti lanksčią elektroninę paraiškų teikimo sistemą, kuri dar iki paraiškos pildymo skaitmeninėje erdvėje leistų pareiškėjui identifikuoti teikiamo projekto finansavimo galimybes pagal planuojamas veiklas, adresatą, finansinius reikalavimus, rezultatus ir kt.

5. 2014 m. LKT vykdyti konkursai atskleidė didžiules disproporcijas tarp teikiamų projektų poreikių ir atskirų priemonių finansinių kvotų. Nepaisant ženklaus KRF lėšų didėjimo, šiomis lėšomis paremtų projektų skaičius tam tikrose priemonėse sumažėjo kelis kartus, lyginant su 2012–2013 m. statistika. Tai skatina manyti, kad būtina sukurti skaidrų, stebėseną ir analize paremtą finansinių **kvotų** atskiroms priemonėms **apskaičiavimo** ir reguliavimo **mechanizmą**. Rekomenduojama artimiausiu metu specialų dėmesį skirti toms priemonėms, kuriose paremta mažiau nei 30% paraiškų ir patenkinta mažiau nei 25% projektų įgyvendinimui prašomos sumos.

6. Dabartiniai finansiniai ir žmogiški ištekliai nesudaro LKT sąlygų vykdyti KRF lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo kokybės ir efektyvumo analizės ir stebėsenos. Tokią funkciją sėkmingai galėtų atlikti kultūros tyrimų priemonė. Rekomenduojama **parengti naują kultūros tyrimų priemonės koncepciją**, numatant galimos tyrimų problematikos lauką, susietą su aktualiais kultūros politikos įgyvendinimo, kultūros srities raidos stebėsenos, kultūros statistikos uždaviniais. Taip pat rekomenduojama įvesti praktiką kasmet vertinti kiekvienos remiamos programos, priemonės ar srities rezultatus, jų atitikimą iškeltiems tikslams pagal iš anksto numatytus rodiklius.

7. Lietuvos kultūros statistikos rinkimo pobūdis bei kryptys turi **derėti** su LR strateginiuose dokumentuose iškeltų tikslų stebėseną, su Lietuvos statistikos departamento, ES statistikos tarnybos Eurostato renkama informacija kultūros srityje. Diskutuotinas šios funkcijos atidavimas LRKM, paliekant LKT jos remiamų kultūros ir meno projektų stebėseną. Kultūros procesų analizės sutelkimas LRKM sudarytų prielaidas formuoti kultūros politiką remiantis patikima informacija.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States on a Work Plan for Culture (2015 – 2018)
(<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16094-2014-INIT/en/pdf>).
2. Dėl 2014 – 2020 metų Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto "Kultūra" tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo. LR Vyriausybės 2014 m. kovo 29 d. nutarimas Nr. 269.
3. Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais. LR kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. ĮV-771.
4. Dėl Kultūros fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2013 metams patvirtinimo. LR Kultūros ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. ĮV-881.
5. Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012 – 2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo. LR Vyriausybės 2011 m. spalio mėn. 24 d. nutarimas Nr. 1269.
6. Dėl Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymo Nr. ĮV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“ pakeitimo. LR Kultūros ministro 2014 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. ĮV-577.
7. Dėl Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymo Nr. ĮV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“ pakeitimo. LR Kultūros ministro 2014 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-310.
8. Dėl Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymo Nr. ĮV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“ pakeitimo. LR Kultūros ministro 2014 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. ĮV-100.
9. Dėl Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymo Nr. ĮV-771 „Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2014 metais“ pakeitimo. LR Kultūros ministro 2014 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-39.
10. Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymo Nr. ĮV-881 "Dėl Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 2013 metams patvirtinimo" vykdymo. Lietuvos respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. ĮV-131.
11. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1269 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012 – 2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo. LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 21 d. nutarimas Nr. 1402.
12. Etninės kultūros plėtros valstybinė 2010 – 2014 metų programa. LR Kultūros ministro 2010 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-363.
13. Europos Komisija. Lisabonos strategijos vertinimo dokumentas, 2010-02-02
([http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation lt.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_lt.pdf)).

14. Europos Komisijos komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę, 2007-05-10 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0242>).
15. Europos Komisijos strategija „Europa 2020“, 2010-03-03 (<http://eur-lex.europa.eu>).
16. Europos Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų išvados dėl 2011 – 2014 m. darbo plano kultūros srityje. 2010-12-02 (2010/C 325/01) ([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202(01)&from=EN)).
17. Europos Tarybos rezoliucija dėl Europos kultūros darbotvarkės, 2007-11-16 (2007/C 287/01) (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/>).
18. Informacinės visuomenės plėtros 2014 – 2020 metų programa „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 244.
19. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*, 2004-01-03, Nr. 2-2.
20. Kultūros centrų modernizavimo 2007 – 2020 m. programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimas Nr. 785.
21. Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009 m. kovo 28 d. įsakymas Nr. ĮV-217.
22. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės. LR Seimo 2010-06-30 nutarimas Nr. XI-997 (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=377620&p_query=&p_tr2).
23. Lietuvos kultūros politikos nuostatos. LR Vyriausybės 2001.05.14 nutarimas Nr. 542 (<http://www.epaveldas.lt/documents/10165/19809/4.pdf>).
24. Lietuvos kultūros taryba (<http://www.ltkt.lt>).
25. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. LR Seimo 2012.05.15 nutarimas Nr. XI-2015 (<http://www.lietuva2030.lt/images/stories/2030.pdf>).
26. LRKM 2014-ųjų metinis veiklos planas. LR Kultūros ministro 2014 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. ĮV-299.
27. LRKM 2013-ųjų metinis veiklos planas. LR Kultūros ministro 2013 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. ĮV-591.
28. LRKM 2013 – 2015 metų strateginis veiklos planas. LR Kultūros ministro 2013 m. kovo 27 d. įsakymas Nr. IV-247.
29. LRKM 2012 – 2014 metų strateginis veiklos planas. LR Kultūros ministro 2012 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. IV-182.

30. LRKM 2013 metų veiklos ataskaita (<http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Ataskaitos>).
31. LRKM 2012 metų veiklos ataskaita (<http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Ataskaitos>).
32. LRKM nuostatos. LR Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1469.
33. LR kultūros rėmimo fondo pakeitimo įstatymas. LR Seimo 2012.09.18 nutarimas Nr.XI-2219.
34. LR Lietuvos kultūros tarybos įstatymas. LR Seimo 2012.09.18 nutarimas Nr. XI-2218.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 metų veiklos prioritetai. LR Vyriausybės 2013 m. spalio nutarimas Nr. 931.
36. Muziejų modernizavimo 2007 – 2015 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 275.
37. Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa. LR Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52
(http://www.lrvk.lt/bylos/vyriausybes/15-vyr-dok/15_vyr_programa.pdf).
38. Programa „Kūrybiška Europa“
(http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm).
39. Regionų kultūros plėtros 2011 – 2020 m. programa. LR Kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. IV-639.
40. Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programa. LR Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51
(http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761).
41. The Economy of Culture in Europe. Study prepared for the European Commission. KEA. 2006 (http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf).
42. UNESCO Konvencija dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo nuostatų, 2005
(http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)
43. Use of Structural Funds for Cultural Projects. KEA. 2012
(<http://www.keanet.eu/docs/structuralfundsstudy.pdf>)
44. Valstybinio audito ataskaita „Kultūros politikos įgyvendinimas dalinai finansuojant programas ir projektus“. LR Valstybės kontrolė. 2009 m. gegužės 29 d. Nr. VA-P5-50-1-12.
(http://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai_spausdinti.aspx?id=15514)
45. Žemaičių krikšto ir Žemaičių vyskupystės įsteigimo 600 metų jubiliejaus minėjimo 2009 – 2017 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 10 d. nutarimas Nr. 940.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinis veiklos planas.

Priedas Nr. 2

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2013–2015 metų tarpinstitucinis veiklos planas.

Priedas Nr. 3

2014-2020 metų Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas.